

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

במ"ה

בית מדרש הורים -
מדברים חינוך

עריכה: הרב דוד עצמון ולאה לוי

כתיבה: פרק א' - לאה לוי, פרק ב' - אפרת וויס

עריכת הסדנאות: עפרה רייס, מיכל כהן, הילה אפשטיין, יעל ויצמן

הפקה: הרב דוד עצמון, בת שבע סיאני, רכזת הפרסומים בחמ"ד

עריכה לשונית: יערה פריד

עיצוב גרפי: סטודיו ורד ביתן

הוצאה לאור: גף פרסומים, משרד החינוך

שנת הוצאה לאור: תשע"ג, פברואר 2013

כתובת אתר מנהל החינוך הדתי:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/hemed>

תודה למדריכות במ"ה על היותן שותפות בחזון, בתפילה על הדרך וביצירה של כל החומרים המובאים בחוברת זו.

תודה ל - אסנת אדרי, איילת השחר, תהילה זיכרמן, אפרת וייס, שושי הניג, הילה אפשטיין, יעל ויצמן, מיכל כהן, ליאורה נחמד, רחל שוורץ, כוכבה בן חמו, שושנה שינדלר, מירב יושיע, אילנה איפרגן, עפרה רייס ורחל פריד.

תוכן עניינים

4

הקדמה

דבר המנכ"לית

מחשבות ראשונות לפתיחת תכנית במ"ה - בית מדרש הורים
הרב ד"ר אברהם לפישיץ - ראש מינהל החמ"ד
מדברים חינוך - זהרה פלורסהיים, היוזמת והמובילה של תכנית במ"ה

15

פרק א - רקע לתכנית במ"ה

מטרות במ"ה

רציונל

תכנית במ"ה - צעד אחר צעד

19

פרק ב - "אבני דרך" - שותפות הורים להשגת יעדי החמ"ד

מבוא

חמשת היעדים

23

פרק ג - מפירות הארץ - לקט סדנאות במ"ה

טרום במ"ה - נקודות למחשבה לפני השימוש בסדנאות במ"ה

מבט על מבנה סדנאות במ"ה

1. מעברים

2. תפילת הדרך - תפילה על הדרך

3. "לך בכחך זה"

4. ניהול עצמי, מציאת הטוב שבי

5. מבוגר משמעותי

6. אתם עושים אותי אמא

7. שבת וחג כהזדמנות למפגש ודיבור

פרק ד - קולות מהשטח

מודל במ"ה בית ספרי - בית ספר אהבת ישראל בנות יסודי,
בית שמש, מחוז ירושלים

מדרשת אור תורה סטון בנות
מכתב של מורה בעקבות במ"ה
לכבוד הפיקוח על גני ילדים, חומת שמואל

פרק ה - נספחים

- נספח 1. שאלון להורים - איתור צרכים
- נספח 2. משוב להורים - סיכום שנת פעילות במ"ה
- נספח 3. לחתור בסירה אחת - שותפות חינוכית של מורים והורים
מקורות לעיון נוסף

הקדמה

בית מדרש הורים - מדברים חינוך

פתיחה

“עזר כנגדו” - זהו ביטוי לשיתוף פעולה ולא, לעזרה הדדית עתך שיווין וליכוד שלם. זהו יסוד האושר... זוהי ההדדיות של האב והאם לגבי חינוך ולדיהם, וזהו גם הביטוי הקולע ליחס שבין ההורים ובית הספר, אשר על ידי שיתוף פעולה מצד שני הגורמים יחד יבטח עתידם של הילדים.

(יסודות החינוך, הרש"ר הירש)

מעורבותם של ההורים בתהליך החינוכי-לימודי של התלמידים בבית הספר ובגן אינה תופעה חולפת, אלא תהליך ההולך ותופס תאוצה, בפרט בשנים האחרונות. כיום זוהי עובדה קיימת בכל גן ובית ספר, ברמה זו או אחרת.

יש ערך להמשכיות בין הבית לגן ולבית הספר, ולשם כך דרוש מגע ישיר בין המורים והגננות לבין ההורים.

לאור החשיבות של מעורבות ההורים והצורך להבניית דרך משותפת בתפקיד החינוך נוצרה תכנית במ"ה (בית מדרש הורים).

חוברת זו מיועדת למנהלי בתי הספר, ליועצים, למחנכים ולגננות אשר פועלים יד ביד עם ההורים במשימתם החינוכית.

בחוברת חמישה פרקים:

פרק א: התכנית - רציונל, מטרות ומבנים ארגוניים

פרק ב: “אבני דרך” - שותפות הורים להשגת יעדי החמ"ד

פרק ג: סדנאות במ"ה

פרק ד: קולות מהשטח

פרק ה: נספחים

דבר המנכ"לית

הרב ד"ר אברהם ליפשיץ, ראש מינהל החמ"ד

למנהיגי החינוך היקרים מאוד,

מצוות החינוך המופיעות בתורה מתייחסות להורים: מצוות תלמוד תורה - "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם" ומצוות ההגדה המיוחדת לפסח ולסיפור יציאת מצרים: "והגדת לבנך". מעבר למצוות ספציפיות אלה של האב בנוגע לבנו, לימד ה"משך חכמה" שיש גם הוראה חינוכית כללית. הקב"ה מצווה את אברהם עם בחירתו: "כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". זהו הפסוק שעליו מושתת יסוד החינוך היהודי.

ר' יהושע בן גמלא, שהמציא את המוסד "בית ספר", לא התכוון לרגע להפקיע את האחריות החינוכית מההורים ולהעבירה למישהו אחר. לא למחנך, לא למדריך בתנועה, לא לרב הקהילה ולא למורה הנערץ למתמטיקה. האחריות החינוכית היא בידי ההורים.

אז מה תפקיד בית הספר? למה מצפים ממערכת החינוך? למה אנחנו מכוונים כשאנו מנסים להיות "בית חינוך כמשפחה"? על כך חלקו הפילוסופים של החינוך: האם תפקיד בית הספר ללמד, להעביר ידע בלבד ותו לא (כך כתב פרופ' צ' לם ונוספים) או תפקיד המחנך הוא בראש וראשונה לחנך (כך פרידריך הרבארט לפני כמאה חמישים שנה, הוא קרא לזה: "הוראה מחנכת").

נראה שאחריות ההורים איננה מתחלקת בין שליחי החינוך או סוכני המשנה... מכל מחקרי החינוך עולה שהגורם המשמעותי ביותר בחינוך הילד הוא הוריו. יחד עם זאת, למערכת החינוך יש משקל רב, וכל אחד מהגורמים השותפים במעשה החינוכי אחראי באופן מלא על חלקו הוא.

תפקיד המוסד החינוכי, בנקודה זו, להעצים את ההורים בתפקידם היותם משמעותי. תפקיד המנהל לאפשר להורים להתלבט עמו בשאלות שעולות בחינוך הילדים, תפקיד המחנך לקיים חשיבה משותפת עם ההורים על נושאים משותפים המעסיקים את כל מי שנפש הילד יקרה לו. היועצת היא זו שרוצה להיות משענת להורים שילדם חש "זרוק" או "תלוש". ראש הישיבה יהיה כתובת למצוקתם של הורים אם בנם סטה מהדרך, אולי.

נדמה לנו שקיים צורך עז אצל ההורים לקיים לימוד בית מדרשי משותף במסגרות שונות של בית הספר - עם מחנכים, עם יועצים, עם רבנים - ללמוד, ללבן, לדון, להתייעץ ... שהרי התלמיד נמצא במרכז עולמנו. הרצון להעניק לתלמיד/ לילד את הנכון והטוב ביותר להצמחתו מחייב שיתוף פעולה וחשיבה משותפת עם

ההורים. לשם יצירת הקשרים הנכונים במערכת היחסים בין קוטבי המשולש הורים-בית הספר-בן/תלמיד, אנו במינהל החמ"ד החלטנו להוביל תכנית שקראנו לה במ"ה - בית מדרש להורים.

השאלות העומדות על הפרק והסוגיות השייכות לנו ולהורים, הן כמעט אין סופיות...

לעתים ההורים במשבר אישי, ויש צורך לסייע ולתמוך; פעמים שההורים חשים בקשר לא נכון או לא זורם עם בנם (מה שנקרא בעולם המקצועי "מחסום ההורות" - יש חסימה כלשהי בקשר עם הילדים); יש ומערכת היחסים בין הורים וילדים היא צה"לית משהו... הילד צייתן, מבצע פקודות והאבא מחלק הוראות...; לא פעם אין לילד תחושה של קבלה בתוך עולמם הפנימי של ההורים, ועוד ועוד.

אנחנו זוכרים היטב שמחנך הכיתה וראש הישיבה לא בהכרח למדו פסיכולוגיה מתקדמת ולא כל התשובות בידיהם... ויחד עם זאת, יש מקום ללמוד ולחזק בתוכנו פנימה נושאים שנכון לשתף ולהעצים בשיחה משותפת עם ההורים. הדיבור וההכוונה לחזק את יכולת ההכלה של כולנו, האמון המלא בבן/תלמיד, דוגמות מהחיים שיצביעו על כוחה של אהבה ללא תנאי לילד ועוד - כל אלה חשובים להעצמת ההורים והתלמידים.

הקשר בין המחנך לבין ההורים יתהדק ויהיה מקצועי ואכפתי, השיח יהיה סביב השאלה כיצד התלמיד, בראייה משותפת ובונה, מתקדם וצומח.

מנהיגי חינוך יקרים,

נתפלל כולנו שה' ישמע תפילתנו ויסייע בידינו להשפיע טוב על בנינו, ויחזק את הורי התלמידים לראות עמנו עין בעין את הדרך העולה בית אל.

יהי ה' עמנו.
בהצלחה בעבודת הקודש,
אברהם.

מחשבות ראשונות לפתיחת תכנית במ"ה - בית מדרש הורים

הרב ד"ר אברהם ליפשיץ, ראש מינהל החמ"ד

למנהיגי החינוך היקרים מאוד,

מצוות החינוך המופיעות בתורה מתייחסות להורים: מצוות תלמוד תורה - "ולמדתם אותם את בניכם לדבר במ"ה" ומצוות ההגדה המיוחדת לפסח ולסיפור יציאת מצרים: "והגדת לבנך". מעבר למצוות ספציפיות אלה של האב בנוגע לבנו, לימד ה"משך חכמה" שיש גם הוראה חינוכית כללית. הקב"ה מצווה את אברהם עם בחירתו: "כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". זהו הפסוק שעליו מושתת יסוד החינוך היהודי.

ר' יהושע בן גמלא, שהמציא את המוסד "בית ספר", לא התכוון לרגע להפקיע את האחריות החינוכית מההורים ולהעבירה למישהו אחר. לא למחנך, לא למדריך בתנועה, לא לרב הקהילה ולא למורה הנערך למתמטיקה. **האחריות החינוכית היא בידי ההורים.**

אז מה תפקיד בית הספר? למה מצפים ממערכת החינוך? למה אנחנו מכוונים כשאנו מנסים להיות "בית חינוך כמשפחה"? על כך חלקו הפילוסופים של החינוך: האם תפקיד בית הספר ללמד, להעביר ידע בלבד ותו לא (כך כתב פרופ' צ' לם ונוספים) או תפקיד המחנך הוא בראש וראשונה לחנך (כך פרידריך הרבארט לפני כמאה חמישים שנה, הוא קרא לזה: "הוראה מחנכת").

נראה שאחריות ההורים איננה מתחלקת בין שליחי החינוך או סוכני המשנה... מכל מחקרי החינוך עולה **שהגורם המשמעותי ביותר בחינוך הילד הוא הוריו**. יחד עם זאת, למערכת החינוך יש משקל רב, וכל אחד מהגורמים השותפים במעשה החינוכי אחראי באופן מלא על חלקו הוא.

תפקיד המוסד החינוכי, בנקודה זו, להעצים את ההורים בתפקידם היותר משמעותי. תפקיד המנהל לאפשר להורים להתלבט עמו בשאלות שעולות בחינוך הילדים, תפקיד המחנך לקיים חשיבה משותפת עם ההורים על נושאים משותפים המעסיקים את כל מי שנפש הילד יקרה לו. היועצת היא זו שרוצה להיות משענת

להורים שילדם חש "זרוק" או "תלוש". ראש הישיבה יהיה כתובת למצוקתם של הורים אם בנם סטה מהדרך, אולי.

נדמה לנו שקיים צורך עז אצל ההורים לקיים לימוד בית מדרשי משותף במסגרות שונות של בית הספר - עם מחנכים, עם יועצים, עם רבנים - ללמוד, ללבן, לדון, להתייעץ ... שהרי **התלמיד נמצא במרכז עולמנו. הרצון להעניק לתלמיד/ לילד את הנכון והטוב ביותר להצמחתו מחייב שיתוף פעולה וחיבה משותפת עם ההורים. לשם יצירת הקשרים הנכונים במערכת היחסים בין קוטבי המשולש הורים- בית הספר-בן/ תלמיד, אנו במינהל החמ"ד החלטנו להוביל תכנית שקראנו לה במ"ה - בית מדרש להורים.**

השאלות העומדות על הפרק והסוגיות השייכות לנו ולהורים, הן כמעט אין סופיות.

לעתים ההורים במשבר אישי, ויש צורך לסייע ולתמוך; פעמים שההורים חשים בקשר לא נכון או לא זורם עם בנם (מה שנקרא בעולם המקצועי "מחסום ההורות" - יש חסימה כלשהי בקשר עם הילדים); יש ומערכת היחסים בין הורים וילדים היא צה"לית משהו... הילד צייתן, מבצע פקודות והאבא מחלק הוראות...; לא פעם אין לילד תחושה של קבלה בתוך עולמם הפנימי של ההורים, ועוד ועוד.

אנחנו זוכרים היטב שמחנך הכיתה וראש הישיבה לא בהכרח למדו פסיכולוגיה מתקדמת ולא כל התשובות בידיהם... ויחד עם זאת, יש מקום ללמוד ולחזק בתוכנו פנימה נושאים שנכון לשתף ולהעצים בשיחה משותפת עם ההורים. הדיבור וההכוונה לחזק את יכולת ההכלה של כולנו, האמון המלא בבן/ בתלמיד, דוגמות מהחיים שיציביעו על כוחה של אהבה ללא תנאי לילד ועוד - כל אלה חשובים להעצמת ההורים והתלמידים.

הקשר בין המחנך לבין ההורים יתהדק ויהיה מקצועי ואכפתי, השיח יהיה סביב השאלה כיצד התלמיד, בראייה משותפת ובונה, מתקדם וצומח.

מנהיגי חינוך יקרים,

נתפלל כולנו שה' ישמע תפילתנו ויסייע בידינו להשפיע טוב על בנינו, ויחזק את הורי התלמידים לראות עמנו עין בעין את הדרך העולה בית אל.

יהי ה' עמנו.
בהצלחה בעבודת הקודש,
אברהם.

מדברים חינוך

זהרה פלורסהיים, היוזמת והמובילה של תכנית במ"ה

כל אחד מקבל ונותן

"שני כוחות נטע הקב"ה באדם. אחד גיסא, הכוח לחיות יוצר עולמות, הכוח לחיות רב וטורה וללמד את הזולת, להשפיע עליו, לשנות את אישיותו וליצור אותה מחדש. עמידך גיסא, העניק הקב"ה לאדם כוח אחר - הכושר לחיות תלמיד, ללמוד מהזולת. פעילות וסבילות, יצירה וקליטה מושרשות באישיותו של האדם.

אסור לאדם, אף לגדול שבגדולים, לשכוח כי יכול הוא ללמוד מאחרים באותה עידה שיש לאל ידו להעניק לאחרים.

אף הקטן שבקטנים - יש גם לו כוחות הנפש ומידות טובות ואוצרות של רגש אשר בהם הוא יכול להתחלק עם אחרים ולהשפיע עליהם.

כל אדם הוא גם רב וגם תלמיד, משפיע ומשפיע, מקבל וגותן..."

(הרב סולובייצ'ק, חמש דרשות, עמ' 46-47).

במ"ה - בית מדרש הורים - היא אחת המסגרות החדשניות בחמ"ד, אשר שמה לה למטרה לנהל שיח שבו כל המשתתפים יהיו בעמדה של לומדים ומלמדים, משפיעים ומושפעים, מקבלים ונותנים...

במסגרת במ"ה אנו מבקשים להרחיב את הנושאים והסוגיות שעליהם נדבר, נתלבט ונלמד עם ההורים, המורים והגננות מתוך שותפות מלאה, מטרת משותפת, ובע"ה נגיע גם לרמה של שפה משותפת.

הצלחתה של תכנית במ"ה תימדד בכך שהתהליך שאותו אנו רוצים להטמיע בכל מסגרות החינוך, מגני הילדים ועד לסיום התיכון, יהפוך חלק מתכנית העבודה השנתית הכוללת והשפה המדוברת בין באי המערכות החינוכיות למיניהן.

לצורך כך הושקעו משאבים רבים במינני מדריכות מקצועיות בכל מחוז ומחוז, שתפקידן יתמקד בליווי הבמ"ה הבית ספרית מתוך העצמת הצוות החינוכי בתפקידו וביכולתו לנהל את השיח והדיאלוג עם ההורים בצורה המיטבית.

כולנו תקווה שהצלחת הבמ"ה הבית ספרית תעזור לכולנו להיות בעמדת הנותן והמקבל, הרב והתלמיד, המשפיע והמושפע גם יחד.

זהרה פלורסהיים

יועצת בכירה בממ"ד

פרק א

רקע לתכנית במ"ה

בית מדרש הורים - מדברים חינוך

מטרות במ"ה

- א. יצירת ערוץ תקשורת נוסף בין הורים למורים וגננות לחיזוק השותפות החינוכית והשיח החינוכי
- ב. הרחבת הנושאים שעליהם מתקיימים שיח ולמידה משותפים בין ההורים לבית הספר ולגן
- ג. העצמת צוותי בתי הספר והגננות ביכולת לנהל שיח משמעותי עם ההורים כבית חינוך כמשפחה
- ד. העצמת ההורים כשותפים בשיח החינוכי של בית הספר והגן

רציונל

"במ"ה: בית מדרש הורים - מדברים חינוך"

חינוך ילדינו הוא אתגר שאנו כמחנכים מתמודדים עמו בכל יום תמיד. אמנם חובת החינוך הראשונה מוטלת על ההורים, ובמודע או שלא במודע הם אכן מחנכים את הילדים. פעמים רבות שני מסלולי החינוך, זה הפועל באמצעות ההורים וזה הפועל באמצעות הגן ובית הספר, כמעט ואינם נפגשים. אין הכוונה שהם אינם נפגשים מבחינת תפיסת העולם, אף כי גם זה קורה, אלא שאינם נפגשים מכיוון שכל גורם נע במסלול משלו, ללא תיאום וללא תקשורת מספקת עם הגורם האחר.

המטרה המרכזית של במ"ה היא יצירת ערוץ תקשורת נוסף בין הורים למורים ולגננות, לשם חיזוק השותפות החינוכית והרחבת הנושאים שעליהם מתקיימים שיח ולמידה משותפים בין ההורים לבית הספר. שיח זה יתבסס על ראיית ההורים, המחנכים, המורים והגננות כשותפים בחינוך ויחליף את המפגש המסורתי בין הגננת או צוות בית הספר וההורים, המורכב פעמים רבות ממנוולוגים, ומחוסר ראייה חינוכית כוללת ורחבה.

השיח שיתקיים במסגרת במ"ה יעסוק בסוגיות חינוכיות העומדות על הפרק בגן ובבית הספר ובחברה הסובבת אותם. שיח זה יסייע בהפיכת החינוך ההורי למודע יותר - מודע לעצם העובדה שהורים מעצם היותם הורים מחנכים את ילדיהם, מודע לדרכים שבהן אפשר לפעול ולהשפיע, ובעיקר פועל באופן מודע ולא רק מתוך אינטואיציה וחיקוי. עצם קיומה של הבמ"ה ירחיב את השיח החינוכי ואת הנושאים שבהם הוא עוסק.

בקיום מפגש זה, בין אנשי הצוות להורים, יש גם משום העצמת אנשי הצוות החינוכי, שיידרשו להעמיק את התובנות החינוכיות שלהם כדי שיהיה ביכולתם להציגן בפני ההורים. נוסף על כך, בתוך בית הספר יתפתח שיח פנימי שיעצים את החוויה החינוכית בחדר המורים.

המפגשים יהיו במהותם בסגנון בית מדרשי. כמו בבית המדרש המסורתי, שבו יש מקום לקולות שונים, לעתים בלי יכולת או צורך להפריד בין קול הרב לקול התלמיד, כך גם במסגרת במ"ה - המטרה היא לאפשר לימוד משותף, לאפשר השמעת מגוון קולות, לקיים דיון משותף שיכול להתמודד עם סימני שאלה רבים וגם להישאר ב"צריך עיון" (ולא רק בסימני קריאה חד משמעיים).

תכנית במ"ה - צעד אחר צעד

יישום תכנית במ"ה בגני הילדים

עבודה מול גני הילדים

- א. יתקיים מפגש של מנהלת הגן עם מדריכת במ"ה לצורך זיהוי צרכים ויצירת מחויבות לתכנית.
- ב. תיבנה תכנית עבודה שנתית בידי מדריכת במ"ה והגננת, בשיתוף המפקחת על גני הילדים.
- ג. התכנית תכלול את פירוט המפגשים על פי צורכי ההורים, וכן יוגדרו יעדים ומדדים להצלחת התכנית שייבדקו במהלך השנה ובסופה.
- ד. בגני חובה אפשר לחבור לבתי הספר ולבנות תכנית משותפת בהקשר של מעברים.

אפשר וכדאי להיעזר בגורמים הללו:

- א. יועצות הגיל הרך
- ב. פסיכולוג/ית הגן
- ג. אנשי מקצוע וטיפול העובדים בגן
- ד. ההורים עצמם
- ה. מפקחת הגן

מחויבות מצד הגנים

לנקודות המפורטות להלן חשיבות מכרעת להצלחת התכנית:

- א. יש לקיים במהלך השנה לפחות שלושה מפגשים עם ההורים, המונחים בידי הגננת עצמה.
- ב. יש לתעד את המפגשים ולדווח עליהם למפקחת הגנים ולמדריכת במ"ה.
- ג. בבניית התכנית ובהפעלתה מומלץ להסתייע במדריכת במ"ה המלווה את הגן.

יישום תוכנית במ"ה בבתי הספר

עבודה מול בתי הספר

- א. מפגש של מנהל/ת בית הספר וצוות מוביל עם מדריכת במ"ה לצורך זיהוי צרכים ויצירת מחויבות בית הספר לתכנית.
- ב. הקמת צוות במ"ה בית ספרי - מנהל ביה"ס יחד עם היועצת יפנו לאנשי צוות להיות שותפים בשיח משמעותי עם הורים וכן בעלי נכונות להכנת מפגשים סדנאיים והנחייתם במפגשי במ"ה.
- ג. הגדרת יעדים בית ספריים, בחירת נושאים למפגשים וקביעת תאריכים.
- ד. משוב הורים ובדיקת הצלחת התוכנית.
- ה. מחויבות מצד בית הספר

לנקודות הבאות חשיבות מכרעת להצלחת התכנית:

- א. קיום מפגשים שנתיים עם ההורים שלפחות 3 מתוכם מועברים על ידי הצוות עצמו.
- ב. מומלץ להסתייע בבניית התכנית והפעלתה במדריכת במ"ה המלווה את בית הספר.
- ג. תיעוד המפגשים ודיווח עליהם למפקח בית ספר ולמדריכת במ"ה.

פרק ב

"אבני דרך" -
שותפות הורים
להשגת יעדי החמ"ד

בית מדרש הורים - מדברים חינוך

מבוא:

שיח משותף בין ההורים ובין צוות בית הספר הנו מרכיב חשוב לצורך השגת היעדים הבית ספריים. בית הספר והבית משלימים זה את זה בתהליך החינוכי-לימודי, וקיימת חשיבות מכרעת ל"שפה משותפת", לשיח המשותף ולתחושת השותפות ביניהם.

חמשת היעדים

יעד 1: עיצוב אקלים חינוכי מיטבי

"וְלֹא בַפֶּעַם אַחַת חוֹפְרִים אֶת הַיִּסּוּד,
אֶלָּא כָּל יוֹם בּוֹנִים אֶת הַיִּסּוּד,
בְּכַדִּי שִׂיחָהּ הַיִּסּוּד יוֹתֵר בְּעוֹמֶק.
וְאִזּ וְכוּלָּם לִבְנוֹת בְּנֵן גָּבוֹה׃"

(הרב אשלג, ברכת שלום)

החינוך שאותו מקבל התלמיד בבית מהווה יסוד שעליו, בין היתר, בית הספר בונה את הבניין החינוכי. בית הספר מזמן לילד ניסיונות חינוכיים חשובים ובעלי ערך המאפשרים לו להתפתח ולבנות את אישיותו, תוך דיאלוג מתמיד ואיכותי של המחנך עם התלמיד.

זהות התלמיד נבנית באופן מיטבי כאשר יש קשר והמשכיות בין בית הספר לבין הבית, כאשר ההורים ובית הספר הנם שותפים החולקים תחושת אחריות משותפת להצלחת התהליך החינוכי.

יעד 2: "ללמוד וללמד"

את "אבני הבניין" החינוכיות להצלחת הלמידה - עיצוב עמדות התלמיד, תפיסתו העצמית ויכולתו להשקיע מאמצים במשימות הלימודיות - מספק הבית. מעורבות ההורים משפיעה לא רק על ההישגים הלימודיים אלא גם על התנהגות הילדים בבית הספר ועל העלאת הדימוי העצמי שלהם (Garcia,Torrence, Skelton, & Andrade,1999; Gestwicki, 2000).

יעד 3: "והעמידו תלמידים הרבה"

תפקידו העיקרי של בית הספר הוא הכנת התלמיד "לעולם הגדול", כדברי הרש"ד הירש:

"אף כי תשובת הלב העיקרית של ביה"ס נתונה להקניית ידיעות, אין זה נועל את שערי בית הספר בפני החיים והקניית אודחות חיים, אדרבה, החיים יהיו מטרת הכול. בית הספר יאיר את השכל, יעביר לזכרון את אוצרות ענפי העדע השונים, אולם בעת ובעונה אחת יחנם ויעורר את הלב ויוביל את הכול לקראת תכלית החיים: לחיות חיי בן ישראל בעולמו של הקב"ה, אל עול פניו של הקב"ה".

ספר חורב - חלק חמישי עמ' תקנו

חשיבה משותפת עם ההורים על אודות הערכים החשובים שאליהם בית הספר מחנך הנה מרכיב חשוב ועיקרי בהתפתחותו הערכית-מוסרית והלימודית של התלמיד.

נוסף על כך, מעברים משלב לשלב במערכת החינוך מהווים במקרים רבים נקודת משבר להורים ולילדיהם. בזמן המעברים, בשלבי ההתפתחות השונים, השיח בין ההורים והצוות החינוכי חשוב להתפתחותו של התלמיד ולהצלחתו בעתיד.

יעד 4: "לכל אדם ישנה"

בשערי בית הספר נכנסים תלמידים מאוכלוסיות רבות ומגוונות, ועל בית הספר להכשיר כל אחד מהתלמידים לקראת יציאתו לעולם הגדול. בית הספר נותן מענה לכל תלמיד על פי צרכיו.

התלמיד אינו מגיע אל בית הספר כ"לוח חלק", אלא עם נתונים התחלתיים אינדיבידואליים (בין היתר - יחסים במשפחה, מאורעות חיים ומאפיינים אישיים נוספים). עם זאת, בית ספר הדואג לסיפוקם של הצרכים הבסיסיים, מספק הזדמנויות לצמיחה ומעודד רווחה נפשית של תלמידיו - מאפשר גירוי אינטלקטואלי ומתן מענה מיטבי לצורכי התלמידים.

לצורך עמידה ביעדים אלו, ההורים ובית הספר צריכים לקיים שיח משותף, שכן אין מי שמכיר את התלמיד ויודע כיצד להיענות לצרכיו מתוך רגישות מרבית כמו הוריו.

יעד 5: חמ"ד וקהילה

התלמיד מתחנך בבית הספר ונתון להשפעות של סוכני חינוך רבים. לא פעם ההשפעות של המורה בבית ספר, של האחים וההורים בבית, של החברים בחצר ובתנועת הנוער ושל אמצעי התקשורת סותרות זו את זו, ואין ספק שעל בית הספר לאזן את הסתירות. בית ספר הרואה עצמו כאחד מבין סוכני חינוך רבים דואג לקשר ולתיאום עם הסוכנים האחרים, בעזרת הכוונה ויצירת יוזמות לשיתוף המשפחה תוך כדי השלמת התהליך החינוכי.

פרק ג

מפירות הארץ -
לקט סדנאות במ"ה

בית מדרש הורים - מדברים חינוך

טרום במ"ה - נקודות למחשבה לפני השימוש בסדנאות במ"ה

בשטף העבודה, כולנו מחפשים דרכים קצרות. אננו רוצים להציע לכם, ברוח המדרש על ילדי ירושלים וחכמתם, את הדרך הארוכה שהיא קצרה, או ליתר דיוק את הדרך הארוכה שהיא משמעותית ומאפשרת להפיק את המרב ממפגשי הבמ"ה. מה יש בדרך הארוכה? לפני שניגשים לסדנה, חשוב לעצור ולהתבונן על התוכן ועל ההנחיה.

התוכן - קווים מנחים לבניית סדנה

1. "מדברים במ"ה" - על מה רוצים לדבר? זיהוי הצרכים העולים מהשטח, הגדרת הנושא
2. מה יש לנו להגיד על הנושא? ידע, רגשות, עמדות, קשיים והתנגדויות
3. מציאת נקודת מבט חדשה ומפתיעה על הנושא
4. ניסוח "שאלת במ"ה" - שאלה מזווית מבט חדשה המעוררת סקרנות ומאפשרת פתיחה לנושא
5. "בונים במ"ה" - בניית סדנה המתבססת על חוויה והתנסות תוך שימוש בכלים מגוונים

ההנחיה - כלים לעבודה דיאלוגית

1. הנחיה מעמדת שאלה המאפשרת למשתתפים להביע את עמדתם
2. למידה משותפת מתוך הקולות העולים מהשטח
3. נתינת מקום למגוון העמדות השונות
4. התמקדות בהתמודדויות מעולם ההורות

מבט על מבנה סדנאות במ"ה

כל סדנה כוללת את הרכיבים הללו:

תקציר: כמה שורות המתארות את הסדנה ואת חשיבותה

אוכלוסיית היעד: לאילו הורים מתאימה הסדנה

מטרות: 2-4 מטרות של הסדנה

מהלך סדנה:

בסדנאות במ"ה יופיעו חלק מהסעיפים הבאים

שאלת במ"ה: שאלה פתוחה שבה מתעוררת מוסכמה או עולה תהייה או שאלה מסקרנת כדי לפתוח פתח להתבוננות מחדש על הנושא

מטלת במ"ה: משימה אישית/ קבוצתית, שיתוף בחוויה, שיתוף בזיכרון, התחברות לטקסט, תמונה, חפץ, סרטון או מצגת, לימוד אישי ממקור מסוים, לימוד משותף ממקור מסוים, יצירה אישית או יצירה משותפת

במ"ה ממחשבה למעשה: כלים ומיומנויות שמעביר המנחה, ידע תיאורטי או יישומי, טיפים, העשרה

אסיף במ"ה: כל משתתף מעלה תובנה/ מחשבה/ תקווה/ חשש שהוסר/ רגש/ מסר/ טיפ שהיו לו משמעותיים במהלך הבמ"ה.

סיכום הבמ"ה: דברי סיכום של המנחה. מתארים את התהליך שעברה הקבוצה בסדנה, משתפים בתובנה אישית, אפשר להוסיף קטע הקראה קצר ותקווה הקשורה לתוכן או הצעה למפגש המשך.

1 מעברים

תקציר: בזמן המעברים, בשלבי ההתפתחות השונים, השיח בין ההורים והצוות החינוכי חשוב מאוד להתפתחותו של התלמיד ולהצלחתו בעתיד. בסדנה זו מובאות כמה אפשרויות למפגשים בין ההורים והצוותים החינוכיים, שבהם ילמדו, יחשבו וידברו על תהליכי המעברים, על הקליטה במסגרות חינוך חדשות, על החוויה ההורית, על הדיאלוג המשפחתי במעבר ועוד.

יוצרות הסדנה: עפרה רייס, רחל שוורץ, שושנה שינדלר, מיכל כהן, יעל ויצמן, לאה לוי

אוכלוסיית היעד: הורי הגנים, הורי בית הספר
הסדנה בנויה כך שכל גננת, יועצת וצוות בית ספר יוכלו להרכיב את הסדנה המתאימה ביותר עבורם על פי הצרכים והגילאים שאליהם מכוונים. לכן בכל חלק של הסדנה יוצעו כמה אפשרויות.

מטרות הסדנה:

1. קיום מרחב בטוח להורים לשוחח על הכוחות והקשיים המצויים במעברים
2. יצירת שיח משותף על החששות מהמעבר ומתן לגיטימציה לתחושות אלה
3. יצירת תחושה של שותפות מלאה בין המשפחה לבית הספר בתהליך ההסתגלות של התלמיד
4. מתן כלים להורים שיסייעו להם ולילדם בהתמודדות עם השינוי והמעבר
5. הגברת תחושת השייכות והמעורבות של ההורה בתהליכים המתקיימים בבית הספר

מהלך סדנה:

הערה: במהלך הסדנה מצורפים קטעים במסגרת אפשר להשתמש בהם להרכבת דף מידע אשר יסייע בידי ההורים ויוכל לשמש אותם גם לאחר תום הסדנה.

מטלת במ"ה:

1. לבקש מההורים להיזכר בצליל, קול, ריח, טעם או תמונה מהימים הראשונים בכיתה א'.
2. לבקש מההורים לספר על מעבר או שינוי שעשו בחייהם ולשאול מהי התחושה העיקרית שזכורה להם מאותו מעבר.

3. להביא סרטון/ שיר/ סיפור (מצורפים בנספחים) שיפתח לדיון את השאלה: "מהו מעבר?" לדון מה משמעות מילה זו בחינוך.
4. "סל המילים": לבקש מהמשתתפים לחשוב על מעבר משמעותי שחווי בחייהם בשנים האחרונות. על הרצפה יפוזרו כרטיסיות עם מילים (מצורף בנספחים). ההנחיה להורים: להדביק מדבקה אדומה על מילים שמסמלות את התחושה בעת המעבר ומדבקה ירוקה על מילים שמסמלות את התחושות שעולות לו כאשר הוא מתבונן על המעבר היום, מפרספקטיבה של זמן (לדוגמה: "לידה" - באדום: כאב, התרגשות, חשש; בירוק: צמיחה, התבגרות, התרחבות וכו').
המנחה ישקף: אילו מילים קיבלו הרבה מדבקות ירוקות? אילו מילים קיבלו הרבה מדבקות אדומות? מדוע? אילו מילים לא סומנו כלל? מי רוצה לשתף בסיפור שמאחורי המילה? מה כוחו של הזמן בהבנת המעברים בחינוך?
5. לבקש מההורים לכתוב על פתק באופן אנונימי משאלה/ דאגה/ חשש/ ציפייה בנוגע לילדו לקראת המעבר. מערבבים את הפתקים, וכל הורה מוציא פתק של הורה אחר ומתייחס אליו. אפשר יהיה לראות שהדאגות והציפיות לרוב חופפות ומשותפות. זו ההזדמנות להדגיש את הנורמליות שבחששות ובתקוות.

התפקיד ההורי במעברים:

"לא תעשה" - אל תתמזג עם רגשות הילד. "עשה" - הקשבה, הכלה, העצמת הילד.

חינוך מלאים ברגעי מעברים - לגן, לבית הספר, לחטיבה, לצבא, לזוגיות, להורות וכו'. בכל מעבר בחיי ילדנו אנו חווים אתו את הקשיים ואת רגעי הסיפוק. תפקידנו כהורים הוא קודם כל "להיות" עם הילד - להיות במהות, קשובים ואמפתיים. יחד עם זאת, עלינו להיזהר לא להתמזג אתו. על ההורה להבין את משמעות ה"נפרדות" - אני קשוב לך, אני אתך, אך אני מבחין, שומר עליך. ההבנה שאני אינני אתה תאפשר לי לתת לך יד במעבר הזה.

הפעילות בסדנה יכולה להתבצע בכמה דרכים, לבחירת המנחה:

- המנחה יניח על הרצפה היגדים, שירים, תמרורים ותמונות שבהם מגוון התייחסויות ונקודות מבט בנוגע למעברים (מצורפים בנספחים). ההורים יבחרו שיר/ תמונה/ היגד וכיו"ב שמתאר עבורם קושי, חשש או כוח ביחס למעבר הצפוי של ילדם.
- המנחה יקיים דיון בעקבות הפריטים שבחרו ההורים: מדוע בחרת את הפריט הזה? מהם הכוחות או הקשיים שבקטע? מה מעוררת בך התמונה? מהם הקשיים והחששות שעולים מתוך הדברים שנאמרו כאן? מה המשותף בין הדברים שעלו?

● המנחה יחלק את הקבוצה לזוגות/ שלישיות וייתן לכל זוג/ שלישית סיטואציה מעולמם של הילדים (הסיטואציות ישתנו על פי הגילאים ועל פי אופי המעבר). הקבוצה תדון בסיטואציה ותחשוב על התגובה האימפולסיבית ("הבטן") והתגובה הרציונלית ("הספר"). שיקוף הדיונים הקטנים יעשה במליאה על ידי שלושה כיסאות שהמנחה יכין מראש עם השלטים: "הבטן", "הספר", "אני". כיסא ה"אני" הוא כיסא התגובה הנכונה לפי דעת הקבוצה. לאחר התרגיל יפתח הנושא לדיון, ונשמע מחברי הקבוצה הצעות לתגובות שונות, מקרים מהחיים הפרטיים ועוד.

● הפיכת קשיי המעבר להזדמנות לגדילה: המנחה יציג בפני הקבוצה את השאלות: "איך אני מעצים את הילד בזמן מעבר?" "איך אני הופך קושי להזדמנות לגדילה?". לאחר שחברי הקבוצה יביעו דעתם וישתפו מניסיונם, יאסוף המנחה את הנאמר ויכוון לאמירות מעצימות:

א. כוחנו כבוגרים לחשוף את הילד ליכולתו של הזמן להאיר באור אחר כל מעבר בחיינו ולשקף לילד את פוטנציאל הגדילה.

ב. הקושי שלך הוא גם המתנה שלך: אתה נעלב מהר - זכית במתנת הרגישות; אתה לא כמו כולם - אתה ייחודי ואינדיבידואליסטי; כל דבר לוקח לך הרבה זמן - אתה יסודי וסבלני וכו'. כל קושי הוא גם מתנה שתעזור לנו בהמשך חיינו.

ג. כוחה של שגרה - עלינו כהורים לשמור על מבנה החיים ולדאוג ל"נרמול" המעבר כדי ללמד את הילד שהמעבר הוא חלק טבעי מהחיים ובסופו של דבר השינוי ישתלב בטבעיות בחיינו.

ד. עצירת השגרה - הפוגה חוויתית כדוגמת "יום כיף" עם הילד תזכיר לו את כוחו של הקשר בינינו ותראה לו את תשומת לבנו לקשיים שלו.

ה. שמירה על קשר רציף עם המערכת מאפשרת לעקוב אחר מה שקורה עם הילד.

● "המומחים" (פעילות שאפשר לעשות גם יחד עם התלמידים)

"שישה עשר מומחים התגייסו כדי לספק לכם, ההורים, את שירותיהם הטובים. הם מוכנים להוסיף מניסיונם ומתחום התמחותם לכל אחד".

על ההורים לבחור את חמשת המומחים שתחום התמחותם עשוי לסייע לילדם במעבר. עליהם לדרג את חמשת המומחים שבחרו בהתאם לחשיבות התרומה של כל אחד מהם לילד, כך שבדרגה 1 יהיה המומחה שיכול לתרום לילדם במידה הרבה ביותר וכן הלאה.

המנחה יחלק להורים דף ובו מפורטים כל המומחים:

1. ד"ר התמדה ← יעזור לילדך להתמיד בלימודים ובחוגים שאליהם נרשם.
2. ד"ר יצירתיות ← יעזור לילדך לחשוב על רעיונות מקוריים.
3. ד"ר הקשבה ← יסייע לילדך ולחבריו להקשיב לדברי המורה בשיעור.
4. ד"ר הסתגלות ← יעניק לילדך דרכי הסתגלות מהירות לכל מצב שבו יתקל בבית הספר החדש.
5. ד"ר ידידות ← ייתן לילדך כישורים חברתיים שבעזרתם יוכל לרכוש חברים רבים.
6. ד"ר סדר ← יסייע לילדך לארגן ולסדר את ענייניו.
7. ד"ר אתגר ← יעזור לילדך להפוך כל בעיה שנראית לו בלתי פתירה לאתגר בעל כמה פתרונות.
8. ד"ר שקדנות ← יעזור לילדך להכין בצורה מקיפה ויסודית את עבודותיו ואת שיעורי הבית שניתנו לו.
9. ד"ר חכמה ← יעזור לילדך להפגין חכמה בשיעורים.
10. ד"ר מידע ← יענה לילדך על כל שאלה ויספק לו מידע.
11. ד"ר הצלחה ← ילמד את ילדך איך להצליח בלימודים.
12. ד"ר דיוק ← ייתן לילדך אפשרויות להגיע בזמן לכל מקום.
13. ד"ר העזה ← יראה לילדך איך להעז ולבקש עזרה במקרה הצורך.
14. ד"ר עזרה ← יאפשר לילדך להבחין מתי אחרים זקוקים לעזרה ולעזור להם.
15. ד"ר זיכרון ← יגרום לכך שהזיכרון של ילדך יהיה מצוין והוא לא ישכח דבר.
16. ד"ר רצון ← יקנה לילדך רצון ללמוד ולהצליח בכל משימה שיתבקש שתוטל עליו.

המנחה יחלק את ההורים לזוגות, ויורה להם לשתף את בן הזוג במומחים שבחרו עבור ילדם. שאלות לדיון: מדוע בחרתם דווקא במומחים אלו? מה האתגרים העיקריים שבהם לדעתכם יתקל ילדכם? האם יש מומחה משותף שנבחר? שאלות לדיון בקבוצה הגדולה: האם יש מומחים "מבוקשים" יותר? מה אפשר ללמוד מכך? איך יהיה אפשר להשתמש בכישורי המומחים כדי לעזור לתלמידים?

במ"ה ממחשבה למעשה:

בשלב זה של הסדנה יש לתת להורים מידע וכלים להתמודדות (רצוי להקריא ולחלק להורים בדף מעוצב/ מנוילן שיוכלו להשתמש בו גם לאחר תום הסדנה; אפשר להסתייע גם במאמרים ובמידע שבנספחים).

כלים שיסייעו בעד ההורים:

- ✓ ציינו את הצדדים החיוביים שבמעבר - הדגישו את החגיגות של האירוע. אל תיצרו ציפיות מוגזמות, אך חשוב להעביר לילדכם הרגשה אופטימית לגבי תחילת הלימודים.
- ✓ דברו עם הילד על החששות - תנו לגיטימציה לדאגת הילד מהמפגש הראשוני עם בית הספר, הזכירו לו כי המורים מודעים לכך והשתדלו להקל עליו. היו רגישים ומצאו יחד עם הילד שיטות ודרכים שיהפכו את המעבר לקל יותר.
- ✓ סמכו על בית הספר - ראו בצוות בית הספר שותפים. הגורם החשוב ביותר להסתגלות הוא העמדה הפנימית של ההורים כלפי בית הספר.
- ✓ אל תפחידו - אל תאמרו "עם כזו התנהגות לא תוכל לעלות לכיתה א'". ההכנה לכיתה א' צריכה להיות מאוזנת ומרגיעה.
- ✓ נצלו את הזמן עד תחילת הלימודים לתגבור הנושאים שהילד מתקשה בהם. חשוב: עשו זאת בהנאה ולא בכפייה.
- ✓ בקרו בבית הספר לפני תחילת הלימודים.
- ✓ אל תכניסו לילקוט של הילד את פחדים כהורים - חשוב ביותר שכהורים תעשו הפרדה בין זיכרונותיכם האישיים מתקופת בית הספר או זיכרונות מן האחים הבוגרים לבין החוויות העתידיות של ילדכם.
- ✓ אל תשוו לאחים הגדולים - חשוב לראות בילד יחידי ולא מתחרה באחיו הגדולים. אין לצפות ממנו שיגיע להישגיהם של אחיו הגדולים מחד גיסא או שיהווה פיצוי על האכזבות של אחיו הגדולים מאידך גיסא.
- ✓ ארגנו את התנאים המתאימים ללמידה - דאגו למקום שקט ונוח שיתאים להכנת שיעורי בית ולמקום שבו יוכל ילדכם לאחסן את הציוד שלו.

אסיף במ"ה:

- המנחה יחלק לכל משתתף את "תפילת הדרך" ויבקש מכל אחד לשכם את הסדנה במילה אחת מתוך התפילה שאותה הוא רוצה להעניק לבנו כמתנה לקראת המעבר.
- המנחה ישים ילקוט באמצע החדר וכל הורה ימלא דף מחברת ויכתוב באיזה כוח היה רוצה לצייד את ילדו לקראת המעבר.
- המנחה יקריא טקסט רלוונטי שבעקבותיו אפשר לשאול על תובנה מהסדנה, מילה מתוך הטקסט שההורה התחבר אליה וכד'.
- לכניסה לכיתה א':
- הכנת האות א' משוקולד
- עיפרון שעליו כל אימא חורטת את שמו של הילד ומילת ברכה
- ציורים של ההורים שיחכו לילדים על הכיסאות וכו'

בתחילת הלימודים:

- גלו אכפתיות ומעורבות - הראו לילד התעניינות בשעורי הבית שלו, בתוכני הלמידה ובמה שקורה לו בבית הספר. עזרו לו לארגן את יומו. כך תראו לילד שהוא באמת אינו לבד ואתם אתו.
- הראו לילד שאתם סומכים עליו - חשוב לזכור שהכניסה של ילד לבית הספר היא צמיחה אישית שלו, ולכן שדרו לו שהאחריות לשיעורי הבית, לסידור הילקוט ולעמידה בזמנים היא שלו. ההורים צריכים להיות שם לתמיכה והכוונה לפי הצורך (חשוב לשים לב להבדלים בין ילד לילד. יש ילדים שזקוקים לתמיכה רחבה יותר).
- עזרו לילד למצוא את מקומו החברתי - עודדו אותו להזמין חברים וללכת לחברים. המשיכו להקריא לו סיפור ולשחק אתו, אל תפסיקו כי "הוא כבר גדול".
- שתפו את בית הספר. כשיש צורך לפנות למורה, עשו זאת בעצמכם ולא דרך הילד.

סמכו על עצמכם - גם אם יתעוררו קשיים בהמשך הדרך אין לראות בכך כישלון שלכם כהורים. אל תתנו לכך לפגוע בהערכה העצמית שלכם.

לסיום: כדאי להקטין את אי הוודאות בקרב ההורים עלידי חשיפתם לעניינים טכניים כמו: הגורמים בבית הספר שילוו את הילדים ואת הוריהם, תיאור ההתנהלות בימי הפעילות הראשונים בבית הספר, מערכת השעות, זמני ההפסקות, הציוד הנדרש ועוד. **בהצלחה!**

2 תפילת הדרך - תפילה על הדרך

אסיפת הורים ראשונה

תקציר: סדנה המעוררת את ההורה לבטא את תפילותיו ובקשותיו לפני צוות בית הספר לפתיחת שנת הלימודים של ילדו דרך הטקסט של "תפילת הדרך" המסורתית. הסדנה מאפשרת להורים להשמיע את תקוותיהם, ציפיותיהם וחששותיהם לקראת השנה החדשה.

יוצרות הסדנה: שרה טוויל ולאה לוי

אוכלוסיית היעד: הורים לתלמידי בית הספר מכל הכיתות (א'-י"ב)

מטרות הסדנה:

1. יצירת דיאלוג משמעותי כבר במפגש הראשון עם ההורים
2. הזדמנות להצבת יעדים משותפים למורה ולהורה
3. ראיית העבודה החינוכית בבית הספר כדרך משותפת שבה הולכים ההורים והמחנכים עם הילד

מהלך סדנה:

1. הקדמה: המחנך יפתח בהקדמה על תפילת הדרך - הבנה שגם על הדרך צריך תפילה, ותחילת שנה זו הזדמנות מצוינת לתפילה משותפת על הדרך. ההנחה שלנו היא שצריך תפילה על הדרך לא רק בנסיעה מירושלים לצימר בצפון, אלא גם על הדרך שאנחנו מתחילים אותה היום.
2. המנחה יחלק לכל הורה את תפילת הדרך וארבע פתקיות.
3. קריאה של תפילת הדרך בקול - לפני הקריאה חשוב להדגיש כי אנחנו קוראים את התפילה ב"קריאה יחפה" - ללא דעות קדומות או פרשנויות, קריאה ראשונית.

מטלת במ"ה: לאחר הקריאה יבקש המנחה מכל הורה לרשום בכל פתקית

ביטוי או מילה מתוך התפילה:

- א. ביטוי או מילה מהתפילה שהייתי רוצה שילוו את בני/ בתי בהתמודדות בבית הספר השנה

ב. ביטוי או מילה מהתפילה שהייתי רוצה לבקש מהמחנך/ת לקראת שנת הלימודים

ג. ביטוי או מילה מהתפילה שמבטאים את החשש שלי מהשנה

ד. ביטוי או מילה מהתפילה שמשקפים את התפקיד ההורי בליווי של בני/ בתי במהלך השנה

לאחר קריאת כל הנחיה לכתיבה בפתק חשוב לעצור ולתת זמן לבחירת המילה, ורק אז לעבור למטלה הבאה.

המנחה יבקש מכל הורה לשתף את זה שיושב מימינו במילה אחת שנתנה לו חידוש או תובנה לגבי המעבר. אפשר לבקש מכל הורה לבחור מילה אחת מהארבע שכתב שהכי מעסיקה אותו בשלב זה של השנה ולכתוב מילים נרדפות לאותה מילה כפי שהוא רואה בשפה הפנימית שלו. לדוגמה, אם המילה שבחרתי כמילה שתלווה את ילדי במהלך שנה הבאה היא "לשלום", כעת עליי לכתוב מילים נרדפות שמבטאות למה אני מתכוון ב"לשלום".

אסיף במ"ה:

א. אפשר לבקש מכל הורה לרשום את המילה שלו על דף A4 ולהניח על הרצפה. חשוב לשקף להורים באילו מילים בעיקר בחרו בכל תחום - חשש, תפקיד הורי וכו'; מה המילה שחוזרת הכי הרבה, ואולי לפרט אותה לתובנות שעלו בדיווח ההדדי של הזוגות.

ב. אפשר לבקש מההורים להתמקד במילה שבחרו בתפקיד ההורי ולתת להם לשתף.

מילת התפקיד ההורי מתארת בעצם מה אנחנו כהורים יכולים לעשות כדי שהמעבר של בננו/ בתנו יהיה נעים.

בחלק זה אפשר להעלות טיפים מניסיונם של הורים וכן מניסיוןך כמחנכת.

סיכום הבמ"ה:

מתנה -

כל הורה יקבל שאלון ובו יוכל לבטא את הרצונות והבקשות שלו כהורה.

אפשר להשאיר לבן/ בת "תפילת הדרך" אישית כמתנה.

הורים יקרים, שלום וברכה!

עם פתיחת שנת הלימודים וההיכרות עם ילדכם, נשמח שתשתפו אותנו בכמה פרטים אשר יהיו לנו לעזר בדרכנו המשותפת, כדי שנוכל לצעוד בה בבטחה ובשמחה.

שלושה דברים שהייתי רוצה שהמחנך/ת תדע על הבן/ בת שלי:

1. _____
2. _____
3. _____

בקשות מיוחדות שיש לי מהמחנך/ת:

1. _____
2. _____
3. _____

פרטים מעודכנים:

אבא: שם _____ ניד _____

אימא: שם _____ ניד _____

כתובת דוא"ל: _____

ונסיים בתפילת הדרך - "ותשלח ברכה ובצלחה בכל מעשה ידינו".
בתקווה לדרך משותפת, פורייה, מעניינת ומוצלחת.

מהמחנך/ת הכיתה

תפילת הדרך לבני/בתי

3 "לך בכחך זה"

תקציר: מציאת נתיב אל כוחותיו וכישרונותיו של הילד לאור תפיסתו החינוכית של הרב צבי יהודה.

יוצרות הסדנה: שלומית כסלו ולאה לוי

אוכלוסיית היעד: הורים לתלמידי ז'-י"ב

מטרות הסדנה:

1. ההורים יחוו את החשיבות של יצירת קשר עם הילד דרך מקורות הכוח שלו.
2. ההורים יזהו את דפוסי הקשר שלהם עם ילדיהם דרך אופן הדיבור וצורת הפנייה שלהם לילדיהם.
3. ההורים יתנסו בכלי להעצמת הילד דרך מילים.

מהלך סדנה:

א. המנחה יקרא את דברי הרב צבי יהודה המצורפים מטה יחד עם ההורים.

מטלת במ"ה:

לפני הקריאה יבקש המנחה מההורים שתוך כדי קריאת הקטע יחשבו על הילדים הפרטיים שלהם.

החינוך... הלוא הוא ההוצאה מכוח לפועל, מהיעלם לגילוי, את הכוחות והכישרונות הנמצאים בנפש הילד בטבעה, או הראויים לפי טבעה להתקבל בה ביותר מתוך ההשפעות החינוכיות השונות.

כשגורמי החינוך – ההורים והמורים, הספרות והסביבה של הילד – מותאמים ומכוונים לשכלול כישרונו הטבעי הזה של הילד ופיתוחו בדרכי החיים השונים, אז החינוך הוא מוצלח וטוב. ובהיפך – כשכישרונו הטבעי הזה של הילד נעזב, אם לא יפותח ולא ישוכלל, כשגורמי החינוך מכריחים וכופים אותו לצד אחר, המוזר לו לפי טבעו, הרי הוא נעשה גבר לא יוצלח.

הצלחת החינוך היא באותה מידה שהוא עומד על עמדתו הראויה ושומר את תפקידו, שהוא מתכוון כלפי הטבע הפנימי כאשר בראו הא-להים, להשלימו, לפתחו ולשכלל ועל ידי הגורמים והאמצעים השונים.

(הרב צבי יהודה הכהן קוק, "התרבות הישראלית")

לאחר מכן יבקש המנחה מן ההורים להעלות שאלות המתעוררות בהם מתוך קריאת הקטע בהתייחס למבט על ילדיהם הפרטיים.

שאלת במ"ה: יחידת לימוד זו באה להתמודד עם אחת השאלות הבולטות המתעוררות מקריאת המקור: **כיצד מוצאים את הנתיב אל כוחותיו של הילד ומוציאים אותם לפועל, במיוחד אצל אותם ילדים שמאתגרים אותנו?** ב. נלמד יחד את פרק ו מספר שופטים. בשלב ראשון נחשוף רק את פסוקים א-יג:

א וַיֵּעָשׂוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל הָרַע בְּעֵינֵי ה' וַיִּתְּנֵם ה' בְּיַד-מֶדֶן שְׁבַע שָׁנִים. ב וַתֵּעַז יַד-מֶדֶן עַל-יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי מֶדֶן עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַמִּנְהָרוֹת אֲשֶׁר בְּהָרִים וְאֶת-הַמַּעְרוֹת וְאֶת-הַמִּצְדּוֹת. ג וְהָיָה אִם-זָרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מֶדֶן וַעֲמָלָק וּבְנֵי-קָדָם וְעָלוּ עָלָיו. ד וַיַּחֲנוּ עָלֵיהֶם וַיִּשְׁחִיתוּ אֶת-יְבוֹל הָאָרֶץ עַד-בּוֹאֹה עֲזָה וְלֹא-יִשְׁאִירוּ מִחַיָּה בְּיִשְׂרָאֵל וְנָשָׂה וְשׂוֹר וְחִמּוֹר. ה כִּי הֵם וּמִקְנֵיהֶם יָעָלוּ וַאֲהַלֵּיהֶם יִבָּאוּ (וּבָאוּ) כְּדֵי-אֲרָבָה לָרֹב וְלָהֶם וְלִגְמָלֵיהֶם אֵין מִסָּפֶר וַיָּבֹאוּ בָּאָרֶץ לִשְׁחָתָהּ. ו וַיִּדַּל יִשְׂרָאֵל מֵאֹד מִפְּנֵי מֶדֶן וַיִּזְעָקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-ה'. {פ} ז וַיְהִי כִּי-יִזְעָקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-ה' עַל אֲדוֹת מֶדֶן. ח וַיִּשְׁלַח ה' אִישׁ נָבִיא אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי הָעֹלִיטִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְנָאֲצִיא אֶתְכֶם מִבֵּית עַבְדִּים. ט וְאֲצִל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד כָּל-לֹחֲצֵיכֶם וְנֶאֱגַדְשׁ אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם וְנֶאֱתַנָּה לָכֶם אֶת-אֲרָצָם. י וַאֲמַרְהָ לָכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִירָאוּ אֶת-אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר אִתָּם יוֹשְׁבִים בָּאֲרָצִים וְלֹא שִׁמְעֶתֶם בְּקוֹלִי. {פ}

יא וַיָּבֹא מֶלֶאֲכָה ה' וַיָּשֵׁב תַּחַת הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בְּעֶפְרָה אֲשֶׁר לְיוֹאָשׁ אֲבִי הָעֶזְרִי וַגְּדַעוֹן בְּנוֹ חִבֵּט חֲטָטִים בַּגָּת לְהָנִים מִפְּנֵי מֶדֶן. יב וַיֵּרָא אֵלָיו מֶלֶאֲכָה ה' וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה' עֲמָדָה גְּבוּרָה הָחִיל. יג וַיֹּאמֶר אֵלָיו גְּדַעוֹן כִּי אֲדֹנִי וַיֵּשׁ ה' עִמָּנוּ וְלָמָּה מִצְּאֲתָנוּ כָּל-זֹאת וְנֹאֲמָה כָּל-נְפֻלָּאתָיו אֲשֶׁר סָפְרוּ-לָנוּ אֲבוֹתֵינוּ לֵאמֹר הֲלֹא מִמִּצְרַיִם הָעֵלָנוּ ה' וְעַתָּה נִטְשָׁנוּ ה' וַיִּתְּנֵנוּ בְּכַף-מֶדֶן.

מטלת במ"ה: הנחיות ללימוד הפסוקים:

- חשוב מאוד להעלות מן הפסוקים את הרקע של התקופה ואת ההתמודדות שעמדה בפני בני ישראל בתקופה זו.
- המנחה יבקש מההורים לסכם במילה את המנגינה שבה עונה גדעון למלאך על הכרזתו "ה' עמך גבור החיל".
מתוך איזו עמדה או תחושה עונה גדעון בפסוק יג?
תשובות אפשריות: התרסה, קריאת המציאות, ייאוש, טענה וכו'.
- לאחר מכן ישאל המנחה: אילו הייתם אתם המלאך השומע את גדעון, מה הייתם עונים לו?

המנחה יחלק להורים את המשך הפרק, וימשיך בקריאת פסוק יד (בלבד), תשובת
ה' לגדעון:

יד וַיִּפֶּן אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר לֹךְ בְּכֹחַךָ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִכַּף מִדְּיָן הֲלֹא שְׁלַחְתִּיךָ.
טו וַיֹּאמֶר אֵלָיו בִּי אֲדֹנָי בְּמָה אוֹשִׁיעַ אֶת-יִשְׂרָאֵל הִנֵּה אֵלַי הִדַּל בְּמִנְשָׁה וְאֹנִי הַצִּיעִיר
בְּבֵית אָבִי. טז וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה' כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְהָפִיתָ אֶת-מִדְּיָן כְּאִישׁ אֶחָד. יז וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אִם-נָא מְצֹאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְעָשִׂיתָ לִּי אוֹת וְשִׂאתָה מִדְּבַר עָמִי. יח אֵל-נָא תִּמְשׁ מִזֶּה עַד-
בֹּאִי אֵלֶיךָ וְהִצַּאתִי אֶת-מִנְחָתִי וְהִנַּחְתִּי לְפָנֶיךָ וַיֹּאמֶר אֹנִי אֲשִׁב עַד שׁוֹכֵךְ. יט וַגְּדֻעוֹן כָּא
וַיַּעַשׂ גְּדִי-עֲזִים וְאִיפֹת-קִמַּח מִצֹּת הַבָּשָׂר שֶׁם בֶּסֶל וְהִמְרִק שֶׁם בְּפֹרֹר וַיּוֹצֵא אֵלָיו אֶל-
תַּחַת הָאֵלֶּה וַיִּגַּשׁ. {פ} כ וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִלֵּאךְ הָאֱלֹהִים קַח אֶת-הַבָּשָׂר וְאֶת-הַמִּצֹּת וְהַנַּח
אֶל-הַסֵּלַע הַלְזוֹ וְאֶת-הַמְּרִק שְׁפֹךְ וַיַּעַשׂ כֵּן. כא וַיִּשְׁלַח מִלֵּאךְ ה' אֶת-קֶצֶה הַמִּשְׁעָנָה וְאִשָּׁר
בָּדָדוֹ וַיִּגַּע בַּבָּשָׂר וּבַמִּצֹּת וַתַּעַל הָאֵשׁ מִן-הַצּוּר וַתֹּאכַל אֶת-הַבָּשָׂר וְאֶת-הַמִּצֹּת וּמִלֵּאךְ
ה' הִלָּךְ מֵעֵינָיו. כב וַיֵּרָא גְּדֻעוֹן כִּי-מִלֵּאךְ ה' הוּא וַיֹּאמֶר גְּדֻעוֹן אֶהְיֶה אֲדֹנָי ה' כִּי-עַל-כֵּן
רָאִיתִי מִלֵּאךְ ה' פָּנִים אֶל-פָּנִים. כג וַיֹּאמֶר לוֹ ה' שְׁלוֹם לָךְ אֵל-תִּירָא לֹא תָמוּת. כד
וַיָּבֹן שֶׁם גְּדֻעוֹן מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקְרָא-לוֹ ה' שְׁלוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה עוֹדְנָו בְּעַפְרָת אָבִי הָעֲזָרִי.
{ס} כה וַיְהִי בַלִּילָה הַהוּא וַיֹּאמֶר לוֹ ה' קַח אֶת-פֶּרֶר-הַשּׁוּר אֲשֶׁר לְאָבִיךָ וּפֶרֶר הַשְּׁנִי שְׁבַע
שָׁנִים וְהִרְסֹתָ אֶת-מִזְבֵּחַ הַבַּעַל אֲשֶׁר לְאָבִיךָ וְאֶת-הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר-עָלָיו תִּכְרֹת. כו וּבָנִיתָ
מִזְבֵּחַ לַה' אֱלֹהֶיךָ עַל רֹאשׁ הַמַּעְזֹז הַזֶּה בְּמַעְרְכָה וְלִקְחֹתָ אֶת-הַפֶּרֶר הַשְּׁנִי וְהַעֲלִיתָ עוֹלָה
בְּעֵצֵי הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר תִּכְרֹת. כז וַיִּקַּח גְּדֻעוֹן עֲשָׂרָה אַנְשִׁים מֵעַבְדָּיו וַיַּעַשׂ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר
אֵלָיו ה' וַיְהִי כְּאֲשֶׁר יָרָא אֶת-בֵּית אָבִיו וְאֶת-אֲנָשֵׁי הָעִיר מַעֲשׂוֹת יוֹמָם וַיַּעַשׂ לָיְלָה. כח
וַיִּשְׁפִּימוּ אַנְשֵׁי הָעִיר בַּבֹּקֶר וַיִּהְיֶה גִתָּן מִזְבֵּחַ הַבַּעַל וְהָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר-עָלָיו כְּרֹתָה וְאֶת הַפֶּרֶר
הַשְּׁנִי הָעוֹלָה עַל-הַמִּזְבֵּחַ הַבְּנוּי. כט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ מִי עָשָׂה הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּדְרָשׁוּ
וַיִּבְקָשׁוּ וַיֹּאמְרוּ גְּדֻעוֹן בֶּן-יֹאזָשׁ עָשָׂה הַדָּבָר הַזֶּה. ל וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי הָעִיר אֶל-יֹאזָשׁ
הוֹצֵא אֶת-בְּנֶךָ וְנִמַּת כִּי גִתָּן אֶת-מִזְבֵּחַ הַבַּעַל וְכִי כָרַת הָאֲשֵׁרָה אֲשֶׁר-עָלָיו. לא וַיֹּאמֶר
יֹאזָשׁ לְכָל אֲשֶׁר-עָמְדוֹ עָלָיו הֵאֱתַם תְּרִיבוֹן לַבַּעַל אִם-אֲתֵם תּוֹשִׁיעוֹן אוֹתוֹ אֲשֶׁר יָרִיב לוֹ
יִמַּת עַד-הַבֹּקֶר אִם-אֱלֹהִים הוּא יָרֵב לוֹ כִּי גִתָּן אֶת-מִזְבְּחוֹ. לב וַיִּקְרָא-לוֹ בַּיּוֹם-הַהוּא
יְהַבֵּעַל לֵאמֹר יָרֵב בּוֹ הַבַּעַל כִּי גִתָּן אֶת-מִזְבְּחוֹ. {ס} לג וְכָל-מִדְּיָן וַעֲמֻלֶק וּבְנֵי-קֶדָם
וְאַסְכּוֹ וַיַּחֲדוּ וַיַּעֲבְרוּ וַיַּחֲנוּ בְּעַמְקֵי יִזְרְעֵאל. לד וַרוּחַ ה' לָבָשָׁה אֶת-גְּדֻעוֹן וַיִּתְקַע בְּשׁוֹפָר
וַיִּזְעַק אַבְיֶעָזָר אַחֲרָיו. לה וּמִלֵּאכִים שְׁלַח בְּכָל-מִנְשָׁה וַיִּזְעַק גַּם-הוּא אַחֲרָיו וּמִלֵּאכִים
שְׁלַח כְּאֲשֶׁר וּבִזְבָּלוֹן וּבִנְפֹתָלִי וַיַּעֲלוּ לִקְרָאתָם. לו וַיֹּאמֶר גְּדֻעוֹן אֶל-הָאֱלֹהִים אִם-יִשָּׂף
מוֹשִׁיעַ בְּיָדִי אֶת-יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ. לז הִנֵּה אֹנִי מַצִּיג אֶת-גִּזְתְּ הַצֹּמֵר בְּגֶרֶן אִם טַל
יִהְיֶה עַל-הַגִּזָּה לְבִדָּה וְעַל-כָּל-הָאָרֶץ חֹרֵב וַיַּדְעֵתִי כִּי-תוֹשִׁיעַ בְּיָדִי אֶת-יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ. לח וַיְהִי-כֵן וַיִּשְׁפָּם מִמַּחֲרַת וַיִּזֹּר אֶת-הַגִּזָּה וַיִּמָּץ טַל מִן-הַגִּזָּה מְלֹוא הַסִּפֶּל מֵיִם.
לט וַיֹּאמֶר גְּדֻעוֹן אֶל-הָאֱלֹהִים אֵל-יְיָ אֶפְדָּה בִּי וְאִדְּבָרָה אִךְ הַפֶּעַם אֲנִסָּה נָא-רַק-הַפֶּעַם
בַּגִּזָּה יְהִי-נָא חֹרֵב אֶל-הַגִּזָּה לְבִדָּה וְעַל-כָּל-הָאָרֶץ יִהְיֶה-טַל. מ וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים כֵּן בַּלִּילָה
הַהוּא וַיְהִי-חֹרֵב אֶל-הַגִּזָּה לְבִדָּה וְעַל-כָּל-הָאָרֶץ יִהְיֶה טַל. {פ}

4. לאחר קריאת תשובת ה' "לך בכחך זה" ישאל המנחה: לאיזה כוח רומז ה' המנחה יבקש מן ההורים למצוא מילה נרדפת למילה "כוח" שלדעתם תתאים לתוכן דברי ה' בפסוק.
5. לאחר תשובות ההורים חשוב לקרוא את דברי רש"י לביטוי "לך בכחך זה".

בכח הזכות הזה שלמדת סנגוריא על בני, כך דרך רבי תנחומא. (רש"י, שם)

המנחה ידון עם ההורים:

- מה תשובת רש"י לשאלה שבה דנו?
- מה ההיפוך שעושה רש"י לטענותיו של גדעון?

במ"ה ממחשבה למעשה - סיכום ביניים:

הקב"ה שומע בדברי גדעון את הסנגוריה ועל ידי כך מאפשר לגדעון לזהות בעצמו את הכוח להילחם מול מדין.

מקור יכולתו של גדעון להתריס בפני המלאך הוא גם מקור כוחו להילחם. ה' שומע בדברי גדעון את ההתמסרות לעם ישראל, את ה"תעוזה" לעמוד מול רבש"ע כדי להגן על עמו. זהו אותו כוח שינותב לעמידה מול המדיינים המבקשים את רעת העם. כך גם כאשר אנו מצליחים לראות את הכוח בילדינו בנקודות הקושי והאתגר, אנו בעצם יוצרים שינוי אצלם בלי שהם בהכרח מודעים לכך.

מטלת במ"ה:

יישום מעשי בעבודה עם ילדים - הקניית כלי "התבוננות במראה" המנחה יבקש מההורים לחשוב על אחד הילדים שיש להם קושי אתו ושיש אי נחת לגביו.

אחר כך יבקש מהם לעיין ברשימה המצורפת ולסמן את המשפטים העיקריים שאותו ילד שומע מאתנו.

1. כל הכבוד!
2. תוותר לה, היא קטנה.
3. שיעורי בית - עכשיו!!!
4. יישר כוח!
5. צדיקה!

6. תפסיקו לריב!
7. תלך למכולת לקנות....
8. אל תשכח ליטול ידיים!
9. היום את אחראית על...
10. תסדרו את החדר!
11. תשמרי על אחותך הקטנה!
12. יותר מהר בבקשה - אני ממהרת.
13. אני כועסת עליך.
14. תלך להתפלל!
15. תשבי ללמוד!
16. את נהדרת/ נפלאה.
17. אני אוהבת אותך.
18. אני לא מאמינה, ממך לא ציפיתי...
19. אני אספר לסבתא/ למורה.
20. אני גאה בך.
21. שיהיה כאן שקט!
22. _____
23. _____
24. _____
25. _____

7. לאחר שההורים סימנו יבקש המנחה מכל הורה לענות על שלוש שאלות:

- א. מה הכותרת שהיית נותן למשפטים שבחרת?
- ב. איזו מנגינה הילד שלך שומע דרך משפטים אלו?
- ג. לאילו מילים אחרות הילד שלך זקוק?

אסיף במ"ה: לאחר מכן אפשר לאסוף את התובנות שעלו מהתרגיל האישי. אפשר לאסוף תובנות הנוגעות ללימוד הסנגוריה שמצאתי בנקודת הקושי.

סיכום הבמ"ה: תרגיל סיכום

נבקש מההורים לבחור שלוש מילים שהם צריכים להשמיע לעצמם כדי לעשות שינוי בתפיסה לגבי ילדם.

נערוך סבב מהיר של השמעת המילים בחלל החדר, ללא התערבות שיפוטית או אחרת.

לסיכום אפשר לקרוא שוב את דברי הרב צבי יהודה ולהעלות את התשובה האפשרית שעלתה מתוך הסדנה, היינו - שינוי המבט על הילד ותפיסתו באופן חיובי, הם שמחוללים בו את השינוי.

4 ניהול עצמי, מציאת הטוב שבי

תקציר: סדנה זו נוגעת בזיהוי תכונותיו וכוחותיו של ההורה כמנהיג וביישומם מול הילד שלו. זאת מתוך אמונה כי אדם היודע להכיר בכוחותיו, קל לו יותר להנהיג את האחר.

יוצרות הסדנה: חגית סמואלס, עפרה רייס

אוכלוסיית היעד: הורי כיתות יסודי + חטיבת ביניים

מטרות הסדנה:

ההורה ידע להצביע על התכונות החזקות שלו בכל הקשור לניהול עצמי.
הורה יכיר את התכונות הנדרשות מאדם שמנהיג את עצמו ואת חיו.
ההורה יזהה מחירים ורווחים מכל החלטה שאותה הוא מקבל כהורה-מנהיג.

מהלך סדנה:

שלב א - מטלת במ"ה (במליאה): סיפור מקרה

יוסי הוא אב לארבעה ילדים - דויד, מתבגר בכיתה ו', תאומות בכיתה ד' וילד קטן בן ארבע. יוסי עובד במוסך ומרוויח משכורת ממוצעת. אשתו דינה כרגע לא עובדת בשל בעיות בריאותיות והיא יושבת בבית ומטפלת בילדים. דויד יחגוג בר מצווה בקרוב והוא מתרגש מאוד. הוא כבר החל לתכנן את המסיבה, הוא חולם על מסיבה באולם גדול, די-ג'יי אופנתי, חליפה מהחנות הכי נחשבת בעיר, צלם, וכמובן הרבה מוזמנים. יוסי רוצה מאוד לשמח את בנו דויד, אולם מבחינה כלכלית אינו יכול להרשות לעצמו מסיבה בסדר גודל שכזה. המצב בבנק לא טוב. אחת לשבועיים הוא מקבל טלפון ממנהל הבנק שמבקש להפקיד כסף על מנת לא לחרוג מהמסגרת. עם זאת, הוא יודע שאם יסרב לבקשותיו של בנו הוא יתאכזב מאוד ויתבייש בפני החברים שלו. אתמול בשיחה ביניהם אמר לו דויד כי הוא כל כך מחכה לאירוע ושאל מתי כבר הולכים לסגור עם האולם...

נקודות לדיון:

האם המקרה הזה מוכר לך? נסה להיזכר במקרים דומים.
מה מרגיש דויד? מה מרגיש יוסי?

המטרה: לא להגיע לפתרון, אלא לדבר על תחושות בלבד, כמו: חוסר אונים, מצפון, אחריות וכד'. חשוב להדגיש: אין נכון או לא נכון, יש מחירים ורווח לכל החלטה.

שלב ב - מטלת במ"ה (קבוצתי):

על כל שולחן רצועות של מקרים.

המנחה יורה לכל אחד לבחור אירוע ולכתוב לעצמו:

1. מה היית עושה במצב זה?
2. מה המחיר ומה הרווח של כל החלטה?

אתמול זומנת לשיחה עם מנהל העבודה שלך. הוא טוען שבתקופה האחרונה את/ה מרבה לצאת מוקדם מהעבודה או לאחר לעבודה. הסיבה האמתית להיעדרויות אלה היא התנהגותה של בתך בבית הספר. לפחות פעמיים בשבוע קוראים לך לשיחה או מודיעים לך על השעיה בעקבות התנהגות לא נאותה, התחצפות וזלזול במורים.

מה את/ה עושה?

הבת שלך מתבגרת והחלה לצאת בערב. לאחרונה היא חוזרת בשעות מאוחרות מאוד למרות שביקשת ממנה לא לעשות זאת והזהרת אותה. היציאות נעשו תכופות יותר והיא יוצאת אף במשך השבוע ולא רק במוצאי שבת.

מה את/ה עושה?

אתמול חזרת מקניות וראית את הבן שלך יושב על הגדר מאחורי הבניין ומעשן עם חברים. הוא יודע שאת/ה לא מוכנה לדבר שכזה. פתאום את/ה גם מבינה מדוע נעלם לך כסף מהארנק מדי פעם...

מה את/ה עושה?

בקרב יסיים בנך את הלימודים בבית הספר היסודי. אתם צריכים לקבל החלטה לגבי המשך לימודיו. אתם הייתם רוצים שימשיך ללמוד בחטיבת הביניים הדתית שבעיר, ואילו הוא רוצה ללמוד בבית ספר חילוני יחד עם כל החברים שלו.

מה את/ה עושה?

הבת שלך יושבת בכל יום שעות מול המחשב ומדברת בפייסבוק. את/ה מבקש/ת ממנה שתפסיק ושתעשה דברים אחרים, אבל היא לא מקשיבה לך. לא מזמן השאירה את המחשב פתוח וראית שיש לה "חברים" שאת/ה בכלל לא מכיר/ה, ותוכן ההתכתבויות אינו מתאים לילדה בגילה.

מה את/ה עושה?

המנחה יחלק את ההורים לשתי קבוצות.

בקבוצה: עוברים על המקרים ושואלים:

- מדוע בחרת להתנהג כך? (סיבות)
 - מהם המחירים ומה הרווחים מהתנהגות זו?
 - אילו תכונות נדרשות כדי לפעול בדרך הפעולה שבה בחרת?
- תכונות שיעלו: יוזמה, ראיית אופק, דיאלוג, קשב לסביבה, אסרטיביות, אחריות, החלטיות, ערכיות, אומץ, שיקול דעת, אמונה בדרכי ועוד...

המטרה: לראות שהתכונות שעולות הן למעשה תכונות הנדרשות מכל מנהיג. עכשיו נראה - מהן התכונות שקיימות אצלי. יש לכוון את ההורים לגלות כי בעצם התכונות הללו בחלקן כבר קיימות בהם, ואנו העלינו זאת למודעות שלהם, ובכך מעלים בהם את תחושת המסוגלות בהובלה ובמנהיגות עצמית.

שלב ג - מטלת במ"ה (מליאה):

- כל קבוצה תציג מקרה אחד שעורר הכי הרבה מחלוקת. מהן התכונות שחולצו מהמקרים? המנחה יכתוב את התכונות על הלוח.
- המנחה יחלק לכל משתתף שלוש דבקיות. על כל משתתף לבחור את שלוש התכונות שבעיניו הכי חשובות להורה מתוך כלל התכונות הרשומות על הלוח ולהדביק לידן את הדבקיות.
- תתקבל "תמונה" של מגוון הדעות והמחשבות של ההורים.

במ"ה ממחשבה למעשה:

בכל אחד מאתנו קיימת היכולת "להנהיג את עצמי". עליי להיות מודע לתכונות שקיימות בי כבר, והן הבולטות והחזקות יותר. כמוכן, החשיבות המיוחדת לתכונות משתנה מאדם לאדם על פי הערכים, הצרכים והשאיפות שלו.

5 מבוגר משמעותי

תקציר: הסדנה נבנתה כדי לתת התייחסות לצורך של ההורים לצאת מעט מתפקיד ההורה החבר ולשוב אל התפקיד המסורתי של ההורה כמבוגר משמעותי, נותן דוגמה אישית, מנחה ומכוון את הילד.

יוצרות הסדנה: מיכל כהן, רויטל זילברשץ וציפי סבן

אוכלוסיית היעד: הורים לילדים בגן ובבית ספר יסודי

מטרות הסדנה:

לברר עם עצמנו מהו מבוגר משמעותי עבורנו, להיזכר במבוגרים שהיו משמעותיים עבורנו.

לברר מתי אנו מרגישים משמעותיים לילדינו, מה מאפשר לנו לחוש כך.

לברר היכן עוד אנו יכולים להיות משמעותיים עבור הילדים שלנו.

מהלך סדנה:

מטלת במ"ה:

תרגיל פתיחה - חשיפת עמדות: מחלקים להורים כרטיסי מחשבה (נספח 1).

שאלת במ"ה:

תרגיל בדמיון - עצמו את עיניכם, שחררו את השרירים והרפו את המחשבות. כעת חשבו על שנות ילדותכם, השנים שבין גיל 6 ל-18. חשבו על דמות של אדם שהשפיע עליכם בשנים האלה, שאהבתם לקבל את דבריו ואת מסריו. דמות שעד היום ברגעי משבר עולה לנגד עיניכם, שהייתם חושבים "כיצד הוא היה נוהג במקרה כזה?" או "מה הוא היה אומר?". כעת פקחו את העיניים וחשבו על התנהגות או מסר שמאפיינים את הדמות הזו (נאסוף את התשובות על בריסטול גדול שכולם יוכלו לראות).

מטלת במ"ה:

סיפור המדרש על יוסף ואשת פוטיפר (אפשר להקריא את הפסוקים בבראשית פרק לט, ז-יב). כשאשת פוטיפר מנסה לפתות את יוסף אומר הכתוב: "ויהי היום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו" (בראשית לט, יא). רש"י מפרש שנמנע מלהיות עם אשת אדוניו "שנראית לו דמות דיוקנו של אביו". מדוע לדעתכם דווקא ברגע הזה עולה לפניו דמותו של יעקב? כיצד הדמות הזו

קשורה לסיטואציה? כיצד נוכחותה של הדמות סייעה ליוסף דווקא בזמן שהוא נתון בניסיון גדול - האם להיענות למעסיקיו ולהיכנס בין איש ואשתו או להסתכן במאסר. כיצד הדמות עוזרת לו לקבל החלטה?

זהו סיפור יוצא דופן על דמות משמעותית עבור האדם. האדם המשמעותי הוא זה שמלווה אותך לאורך שנים, נותן לך כוח, הוא סמל עבורך ברגעי התמודדות ומשבר והוא מתווה לך ערכים.

במ"ה ממחשבה למעשה:

הרצאה - חשבו רגע: מדוע זקוק הילד למבוגר משמעותי? האם לא מספיק לו שנענה על כל צרכיו הרגשיים, הפיזיים והלימודיים? האם אהבה אינה מספיקה? ההורים הם המבוגרים המשמעותיים הראשונים בחייו של ילד. הם משמשים לו דוגמה אישית ומקור תמיכה ראשוני. הילד קולט התנהגויות של ההורה, מסרים סמויים של ההורה ואמירות של ההורה ומחקה אותם. לעתים מסרים סותרים מבלבלים את הילד, לעתים המסר המילולי הוא אחד אך מהמסר הגופני או ההתנהגותי של ההורה הילד מקבל מסר אחר.

הילד זקוק למסר אחד להתחבר אליו. כשהילד מצליח להפנים מסרים של המבוגר המשמעותי לו הוא אינו זקוק למבוגר שיהיה לצדו כדי לחקות אותו. ההתנהגויות של המבוגר הופכות להיות מודל לחיקוי בכל מצב.

הילד לומד להפנים את הרגשות שלנו במצבים מסוימים. כך ילד שירגיש את ההורה מבוהל כשחולף כלב, גם אם לא יגיד דבר - על פי רוב הילד יפנים את המסר ויתנהג באופן דומה, רק בביטוי ילדי יותר.

הילד הוא כמו ספוג למסרים של ההורים וגם למסרים של הגננות, שגם הן הופכות להיות מבוגרים משמעותיים עבורו לאחר זמן מה שבו נרכשים האמון והאהבה. עלינו להיות מודעים למעמד זה שיש לנו בעיני ילדינו, ועם זאת לדעת שלא בכל מקרה נהיה המבוגרים המשמעותיים עבור הילד.

כשהמסרים של ההורה הם עקביים, מידיים - לאחר האירוע, אחידים, מגיעים באופן ישר וכן ואינם באים על חשבון הבנה ואמפתיה והרבה אהבה - אז הם הופכים להיות מסרים משמעותיים עבור הילד.

התבוננו שוב בהתנהגויות ובמסרים שאספנו קודם לגבי מבוגר משמעותי. לילד יש אנשים רבים סביבו שאותם הוא יכול לאהוב, אך כדי שהם יהיו משמעותיים עבורו הוא צריך לראות בהם דוגמה של דמות ברורה, צפויה בתגובותיה, ישרה, המשרה עליו חום ואהבה.

סרטון: "ילדים רואים ילדים נושים" -

<http://www.youtube.com/watch?v=O-wV0mf7iIM>

המנחה יזהיר את ההורים: נקרין לכם כעת סרטון לא פשוט לצפייה. התבוננו היטב במבוגר וגם בילד. מה הרגשתם?

כעת נקדין אותו שנית.

מה היה לכם הכי קשה לראות? באיזה מסר אתם מסכמים את הצפייה בסרטון? הסרטון בכוונה מקצין דברים כדי לחדד את המסר. מובן שהסצנה האחרונה הייתה בהקשר חיובי. הסרטון רוצה לזעזע אותנו כדי שנלך הלאה עם המסר.

אסיף במ"ה:

בואו נראה כיצד אנחנו מהווים מודל לילדינו וכיצד נוכל להתחייב להיות מודעים יותר לעצמנו ולמסרים שלנו מתוך הבנה שכרגע אנו המבוגרים המשמעותיים לילדינו, ואנו רוצים להמשיך ולהיות משמעותיים עבורם גם בבגרותם. כל אחד ימלא מעין כרטיס התחייבות (נספח 2) על התנהגות מסוימת או תחום מסוים שבו הוא מקבל על עצמו להיות מודע יותר וברור יותר לגבי המסרים שלו על מנת שיוכל להוות דוגמה אישית לילדיו, ובכך להוות עבורם מבוגר משמעותי. מי שרוצה משותף במה שכתב, מי שאינו רוצה לשתף מתייחס לרגע אחד שהיה משמעותי עבורו במהלך הסדנה.

מטלת במ"ה (רשות)

לפני פרידה הכנו לכם **טבלה שבועית** שבה תקבעו עתים עם הילדים שבהם אתם לוקחים פסק זמן מן המרוץ ומקדישים זמן משמעותי לכל אחד מן הילדים, רצוי גם בנפרד כשאפשר. אמנם להיות דוגמה אישית זו משימה של 24 שעות ביממה, אך כשמייחדים זמנים מיוחדים לשיח עם הילדים קורים שם דברים נפלאים (נספח 3).

ספר על מקרה שבו
אחד מילדיך חיקה
התנהגות או מסר
פיזי בשפת גוף
שאופייניים לך.

ספר על מקרה שבו
שמעת את אחד
מילדיך משתמש
בביטויים השגורים
בפוך – חיוביים
או שליליים.

ספר על התנהגות
שהבטחת לעצמך
שלא תנהג בה כמו
הוריד, ובכל זאת
נהגת בה.

ספרו על מקרה שבו
הרגשת שבן זוגכם
נשמע בדיוק כמו
אביו/ אמו.

ספר על מקרה שבו
לא ידעת כיצד לנהוג
וחשבת לעצמך:
"מעניין מה אימא
או אבא היו אומרים
או עושים במצב
כזה..."

ספר על מקרה שבו
חשת גאווה כשאחד
מילדיך פעל/הגיב
בדיוק כפי שאתה
היית פועל או מגיב.

צטט משפט שהיית
שומע הרבה בבית
הספר ואתה מרבה
להשתמש בו כיום.

ספר על מקרה שבו
הצטערת שילדך
רואה אותך מגיב
או פועל בצורה
מסוימת.

ספר על מקרה שבו
ההורים שלך היו
גאים בהתנהגות
שלך או בבחירה
שלך.

ספר על מקרה שבו
שמחת שילדך היה
לצדך וראה כיצד
אתה בוחר לפעול או
להגיב נכון.

ספר על מקרה שבו
התנהגת אחרת מכפי
שאתה רגיל כי
ילדיך היו לצדך.

באילו מצבים אתה
מעדיף שילדיך לא
יהיו לידיך?

נסחו לעצמכם חוזה התחייבות שבו אתם מתחייבים להתנהג לפי כללי ההתנהגות שאותם קבעתם. אותו חוק חל על כל בני הבית! עלינו החובה לשמש דוגמה אישית!
ילד שמחקה את הוריו הוא ילד אוהב, מעריך וקשור להוריו.

חוזה התחייבות

אני _____ מתחייב/ת בזאת

לדרוש מילדיי את מה שאני דורש/ת מעצמי. אני

מתחייב/ת להשתדל לשמש דוגמה אישית במעשיי

מתוך הבנה שילדי לומד את מעשיי והתנהגותי

הרבה יותר מאת הצהרותיי.

ובאתי על החתום: _____

נספח 3

יום ראשון	יום שני	יום שלישי	יום רביעי	יום חמישי	יום שישי	שבת

שבצו בטבלה כמה הזדמנויות להוות עבור הילדים דוגמה אישית חיובית ומשמעותית. הכנו עבורכם כמה אפשרויות:

- אקח את הילד להורי להראות כיבוד הורים.
- אקח את הילד לתפילה להראות לו כבוד לתפילה.
- אצא עם הילד לקניות להראות לו שמירה על תור.
- אקח את הילד לסידורים בבנק להראות לו שיחה מכבדת עם פקיד.
- אקח את הילד לנסיעה באוטובוס כדי להמחיש לו כבוד למבוגר שעולה על האוטובוס.
- אקח את הילד לטיול בטבע כדי להראות לו שמירה על הסביבה.
- אקח את הילד לגינת המשחקים כדי לתרגל אתו ויתור והתחשבות בצעירים ממנו.
- אקח את הילד אתי למקום העבודה כדי להראות לו יחסי חברות בעבודה.
- אקח את הילד לטיול בקניון כדי להמחיש לו שלא כל מה שיפה בעיני קונים.
- אקח את הילד לחבר ונביא מתנה קטנה לתשומת לב.
- אכין עם הילד משהו לגן כדי להמחיש הכרת הטוב.
- אכין עם הילד הפתעות לאחים הצעירים ממנו כדי ללמד אותו נתינה.
- אכין עם הילד הפתעה להורה השני כדי ללמד אותו נתינה להורה.
- אגדל עם הילד צמח בעציץ, עץ בחצר או בעל חיים כדי לחנך לאחריות ומסירות.

והדוגמאות עוד רבות.

זכרו: כל רגע בחיינו הוא הרגע המתאים להיות מבוגר משמעותי עבור ילדינו. מרגע שהילד פוקח את עיניו הוא ער להתנהגויות שלנו ולמסרים המילוליים והלא מילוליים שלנו. האחריות היא רבה, אך ההצלחה במעשה ההורות תהיה לעולם רשומה על שמכם!

בהצלחה!

6 אתם עושים אותי אמא

תקציר: נעורר שיח חם וחברי בנושא רגשי טעון של "היותי אם". ניעזר בניסיונות ובתובנות של כל אם כמתנה לאם אחרת.

יוצרת הסדנה: סיגלית אטיאס, רחל שוורץ

אוכלוסיית היעד: אמהות לילדי גן

מטרות הסדנה:

- לעורר שיח חם וחברי בנושא רגשי טעון של "היותי אם".
- ליצור חיבור רגשי בין המשתתפות כדי לאפשר דיאלוג פתוח ומפרה בין האמהות והגננת.
- להיעזר בניסיונות ובתובנות של כל אם כמתנה לאם אחרת.

הכנה מוקדמת - מטלת במ"ה:

הגננת תבקש מכל אם להביא אתה לערב זה:

1. מאכל מפנק לערב הנשים הזה, ליצירת אווירה נעימה וחיבור.
2. אחד מהמצרכים שלהלן (על פי חלוקת הגננת מראש): לחם, גבינות, ירקות וכו' - כשהמטרה היא הכנה משותפת של כריך לילד למחר (בצירוף פתק אוהב).
3. חפץ שמאפיין את האימהות שלה בביתה הפרטי/ חפץ שמסמל בשבילה את אימא שלה.

מהלך סדנה:

הגננת תנהל סבב משותף שבו כל אחת מספרת על עצמה, על ילדיה ועל החפץ שהביאה מהבית.

מטלת במ"ה:

- הגננת תשמיע שיר (מצ"ב אפשרויות) ותבקש מכל אם לבחור משפט שהכי נגע בה ביחס לילד שלה (מתמקדים בילד שבגן). הגננת תנהל דיון סביב המשפטים:
 - מה מעורר בי השיר?
 - איזה רגש עולה כשאני חושבת על הילד שלי?
 - מהן נקודות הקושי שלי אותו? מה הייתי רוצה להעניק לו?

● (אופציה לחובבות הפילוסופיה, לא חובה) יש המחלקים את המילה אמהות כך: אי-מהות. האם האמהות שוללת את המהות האישית שלי (אי במשמעות של שלילה) והופכת אותי לבעלת מהות אחרת, או שהאימהות היא אי של מהות (אי במשמעות של קרקע בלב ים) והופכת אותי למקום מבטחים שכולו מהות ומשמעות?

● הגננת תבקש מהאמהות להתחלק לזוגות, וכל אם תשוחח עם בת זוגה באופן של השלמת משפטים: משתתפת א' אומרת את המשפטים שלהלן, ומשתתפת ב' משלימה את מה שמסומן בשלוש הנקודות, משפט אחרי משפט:

א. הכי אני אוהבת באמהות שלי...

ב. הכי אני אוהבת באמהות שלי... אבל...

ג. הכי אני אוהבת באמהות שלי... אבל... ולכן אני ממליצה לך...

[באופן הזה פועלות המשתתפות מתוך חשיבה אסוציאטיבית רגשית ולא רק שכלתנית, לדוגמה: **הכי אני אוהבת באמהות שלי** את הזרימה והספונטניות, **אבל** קשה לי עם המעקב על כללי סדר היום (בת הזוג מיעצת), **ולכן** אני מיעצת לך להחליט על שלושה כללים הכי חשובים ועליהם לא לוותר כדי להשאיר לך מקום לזרימה הטבעית שלך].

● **במ"ה ממחשבה למעשה:** הגננת תפזר מגוון חפצים במרכז החדר (מגבת, פנס, בובה, כדור, טוש, גליל נייר, דף לבן וכו'), וכל אם תיתן לעצמה מתנה ואיחול להמשך דרכה האימהית. המתנה היא דימוי דרך החפץ, לדוגמה: נייר טואלט - שאדע להתעטף כמו גליל במי שמסביבי ולהיעזר באחרים; דף לבן - שאדע לסלוח לעצמי על שגיאות העבר ולהתחיל דברים מחדש ועוד... אפשרות ב' לסיכום: אם הקבוצה מחוברת ומלוכדת יותר, אפשר שכל אחת תעניק מתנה שכזו לחברה שלה. לדוגמה: פנס - שתמשיכי להאיר את הדרך לילדייך בחיך; בובה - שלא תשכחי את עצמך כילדה גם בתוך האמהות הבוגרת שלך ועוד...

● **סיכום הבמ"ה:** ארוחת ערב משחררת והכנת כריך לילד למחר + פתק אוהב.

את עושה אותי אימא

יהודית רביץ מילים: עינת רז

לחן: יהודית רביץ

הסיפור שסיפרתי לך
יצא מהספר והלך
התגלגל מהקיר לרצפה
ויצא מהחדר שלך

ודברים אחרים עוברים לך בראש
מסתכלת איך אני כבר גדולה
ואת בת שלוש

שירי יומולדת וגם
שירי חג שמח שבא
וילד אחד שלקח
בדיוק מה שאת רוצה
ודברים אחרים שקורים לך לבד
כשאני לא בסביבה
או קצת רחוקה לרגע אחד

בכל יום שעובר
זה עדיין מפתיע
כשהגשם יורד
את שואלת מתי
השמש תגיע
את עושה אותי אימא

ציורים על הקיר על הדף
ציורים מתוקים במכחול
ועיניים חומות חכמות
שרוצות כבר לבלוע הכול
ודברים ששכחתי הבאת לי עכשיו
איך לרוץ על עלי שלכת
חומים באמצע יום סתיו

בכל יום שעובר...

הסיפור שסיפרתי לך
חזר אל הספר שנסגר
נכבה את האור וביחד
נלך לישון עד מחר

חיים שלי
זהבה בן
מילים: סמדר שיר
לחן: משה דץ

אני נושמת את העור שלך, חיים שלי
נושמת עמוק אל תוך הלב
רוצה לשמור אותך קרוב אליי, חיים שלי
להגן עליך מצל של כאב

אני טועמת ת'דייסה שלך, חיים שלי
כמו חלה של שבת מתוקה
שתמיד אקדם אותך, חיים שלי
עם עוגה וחיבוק ונשיקה

כי אין בעולם אהבה כמו אהבה של אימא
ואין בעולם דאגה כמו דאגה של אימא
ואין בעולם מי שיאהב אותך כמו אימא
רק אימא שלך

אני חולמת ת'חיוך שלך, חיים שלי
חולמת שתמיד תחייך
מה לא הייתי עושה בשבילך, חיים שלי
כדי שממני אף פעם לא תלך

תפילה של אימא
מילים: חמוטל בן זאב
לחן: יורם צדוק

רואה רחוק, רואה קדימה
ובתוכי תפילה עתיקה
והיא זכה, תפילה של אימא
שקטה ועמוקה

ילדי שלי, שלוחה אליך
ברכת הגנה ושפע אור
המלאכים שומרים עליך
מלפנים ומאחור

אכסה אותך בחום
בשמיכה של הגנות
בעניך בני התום
דרכך רואה תמונות

מכאן אני שולחת
אור ואהבה
חזק ילדי, אמץ
אל תאבד תקווה

רואה רחוק, רואה קדימה...

יקר שלי, מהר גדלת
בשורת שלום נטעתי בך
בחלומי אליי חייכתי
וחיבקתי את כולך

אכסה אותך בחום...

עוד מעט תשוב לכאן
אהוב לבי, ילדי הרך
עוד מעט מגיע זמן
אל ביתי אותך אקח

7 שבת וחג כהדמנות למפגש ודיבור

סדנה לקראת פסח

תקציר

סדנה עשירה ברעיונות של תוכן רענן לשולחן שבת וחג, תוך דגש גדול על יצירת דיבור משמעותי בין הילדים וההורים. לדוגמה: לקראת ליל הסדר - דיון מזווית חדשה על הבן שהכי קשה לנו להסב לצדו בליל הסדר, ואיך יוצרים עמו תקשורת נכונה.

יוצרות הסדנה: שלומית כסלו ולאה לוי

אוכלוסיית היעד: הורי כיתות ה'-ו"ב

מטרות הסדנה:

כלים ליצירת שיח פתוח ומזמין סביב שולחן הסדר, חיבור ההגדה לעולם החווייתי-רגשי של בני המשפחה.

מהלך סדנה:

פתיחה:

המטרה: יצירת אווירה המאפשרת שיח, דיבור על ליל הסדר.

ישיבה בשני מעגלים, פנימי וחיצוני, כאשר יושבי המעגל הפנימי פונים אל יושביהם המעגל החיצוני - דבר שיאפשר דיבור.

המנחה יכריז על נושאים שונים הקשורים לליל הסדר. כל זוג במעגל החיצוני והפנימי ישוחח על נושא אחד במשך שתי דקות. בתום שתי הדקות המעגל הפנימי יזז כיסא אחד הצדה ונוצרים זוגות חדשים. שוב המנחה מכריז על נושאים ומתקיים שיח. כדאי לחזור על התהליך כמה פעמים.

נושאים לדוגמה:

- מאכל שאני אוהב/ת במיוחד בליל הסדר
- מתנה שקיבלתי לאפיקומן

- מנהג שאני אוהב/ת במיוחד
- מישהו שאני אוהב/ת במיוחד לשבת לידו בליל הסדר
- ליל סדר מיוחד שהיה לנו
- חלק בהגדה שאני הכי אוהב/ת
- איך גונבים אצלנו אפיקומן

רצוי להקדיש לחלק זה כעשר דקות עד רבע שעה - הוא יוצר אווירה והוא משמעותי לצורך ההמשך.

● מטלת במ"ה - התכונות בארבעת הבנים

המטרה:

להיכנס לנעליים של הדמות

שלב א - במליאה

קריאת הקטע של ארבעת הבנים - כדאי לחלק דף ובו פירושים שונים לכל אחד מארבעת הבנים.

שלב ב - בקבוצות

שאלות לדיון:

- מה הבן צריך?
- האם הבן מרגיש שייך?
- איך אפשר לצרף אותו לשולחן הסדר?
- עם איזו דמות מהבנים אני מתקשה להסתדר כהורה?
- למי אני הכי דומה כהורה?

● מטלת במ"ה - כניסה לנעליים: המנחה יחלק את ההורים לארבע קבוצות. כל

קבוצה לומדת דרך פרשנים שונים את אחת מהדמויות ומחליטה אילו אפיונים לתת לה:

האם החכם הוא - חנוך? ידען? חכמולוג? דוס? וכו'?

שלב ג

לאחר שההורים בחרו את אפיון הדמות, עליהם למלא את הפרטים עליה. חשוב מאוד לתת כמה שיותר פרטים על הדמות ולערוך זאת על בריסטול למעין תעודת זהות.

פרטים לדוגמה: שם, בית ספר, גיל, מה הוא עושה בשעות הפנאי, באילו אתרים הוא משוטט ברשת, מה הן דעותיו בנושאים ערכיים, האם הוא בעד או נגד... על

מה הוא רב עם ההורים שלו, מה מצבו החברתי, לאיזו תנועת נוער הוא הולך ועוד כהנה וכהנה...

חשוב לבנות לדמות זהות, כיד הדמיון הטובה על המשתתפים.

שלב ד - חזרה למליאה:

כל קבוצה שולחת נציג שיגלם את דמותו של הבן. המנחה יזמין את הקהל לשאול את הבן שאלות הנוגעות לחייו ולהרגשתו בליל הסדר - מה מעסיק אותו? אילו שאלות יש לו? מה הוא היה רוצה לבקש מהוריו? אילו בעיות חברתיות יש לו? האם הוא מרגיש רצוי? ועוד.

שלב ה

לאחר שמראיינים את הדמות, מעלים את **שאלת הבמ"ה**: כיצד ניתן לחבר אותו, את אותו בן?

המנחה יזמין את אחד ההורים למשחק תפקידים קצר עם הבן. בשלב זה ההורים מתוודעים לקושי ביצירת חיבור וקשר של הבן עם המרחב המשפחתי.

חשוב להזמין הורים שונים שיציגו סגנונות שונים של התחברות ל"בן". תפקיד המנחה להמשיג את הסגנונות השונים.

לסיכום - במ"ה ממחשבה למעשה:

חשוב למקד עם ההורים נקודות מרכזיות:

החיבור לשולחן הסדר הוא בעצם החיבור שלנו לילדינו, לעם ולמסורת. כשיש ניכור, אדישות והתרסה קשה מאוד לייצר חיבור, וכאשר יש קבלה ודיבור פתוח נוצר מרחב נכון לדיאלוג ולקשר בריא. הקשר שלנו עם ילדינו תלוי במידה רבה בצורת התקשורת.

לקינוח - אסיף במ"ה: רעיונות נוספים ליצירת אווירה בליל הסדר

בחלק זה כדאי לעשות סבב בין ההורים שבו יעלו רעיונות שונים מליל הסדר הייחודי למשפחתם, בכל מה שקשור בהפעלת הילדים. אפשר להשתמש בנספחים המצורפים לרעיונות לקראת ליל הסדר ובמהלכו.

נספח: רעיונות לליל הסדר

הצעה מס' 1

הזמנה למפגש לקראת ליל הסדר

שלום לכל השותפים שלנו בליל הסדר,
אנחנו שמחים מאוד שתבואו אלינו וכבר ממש מחכים.
כידוע, אצלנו יש משימות בחומר וברוח...
להלן המשימה ברוח:
השנה אנחנו מחפשים את החיבור של כל אחד ואחת לשרשרת הדורות
ול"הגדת" מכיוונים שונים.
אנחנו מבקשים מכל משתתף/ת לחשוב על דמות שאותה היה רוצה להזמין לליל
הסדר.
דמות מפורסמת או אנונימית מהעבר או מההווה האיש/ המשפחתי/ הלאומי.
אנחנו מבקשים שתביא/י אתך לליל הסדר:
תמונה של הדמות, סיפור מעניין עליה, פריט שמסמל אותה וכד',
ובכלל, שתספרו לכולם למה בחרתם בדמות שבחרתם, ובאיזה חלק של ליל
הסדר בכלל ושל ההגדה בפרט הייתם רוצים במיוחד לשבת לצדה של הדמות,
על מה הייתם רוצים במיוחד לדבר אתה ומה הייתם רוצים ללמוד אתה.
אנא הודיעו לנו שקיבלתם את המכתב, תודה.
כמו כן, נשמח לדעת מראש את הקטע מההגדה שבחרתם לדבר עליו כדי שנוכל
להתארגן.

הצעה מס' 2

"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים".

צלמו את פרצופיהם של כל משתתפי הסדר, הדפיסו אותם ובקשו מהילדים לעצב על בריסטול גדול את יציאת מצרים שבה כולכם שותפים. ככל שהילדים גדולים יותר ניתן לאתגר אותם יותר, למשל לבקש מהם להצפין בתוך התמונה כל מיני חפצים האופייניים לכל אחד, ובמהלך הסדר לבקש מכולם לחפש אותם בתמונה. בנוסף אפשר להוסיף קומיקס לתמונה, שיחות שאולי התנהלו בדרך בצאתנו ממצרים בין סבתא לאבא...

הצעה מס' 3

מה נשתנה

המטרה היא לגרום לילדים לשאול שאלות משלהם. עשו בעצמכם כמה מעשים שיעוררו שאלות:

כדאי להעביר את השולחן למקום אחר בבית; אפשר לקרוא את החלק של המגיד בהסבה על הספות בסלון או על מזרון עם כריות (לאו דווקא סביב השולחן הרגיל). תחרות השאלה הקשה: הכריזו (מראש) על תחרות בין הילדים על שאלות מוצלחות. כל שאלה טובה מזכה בנקודות.

הצעה מס' 4

משימות למהלך הסדר

מיועד במיוחד לילדים שלא יכולים לשבת כל הסדר מרוכזים בקריאת ההגדה. משימות אלה נועדו להשאיר אותם עסוקים בסיפור יציאת מצרים בדרכם שלהם.

א. בחיפזון

זוהי משימה נוספת הקשורה בראיית עצמנו כיוצאים ממצרים. במהלך הסדר יש לתת לילדים משימה של חמש דקות ללכת לארגן לעצמם תיק לדרך היציאה ממצרים, כעבור חמש דקות לפתוח את התיקים ולראות מה כל אחד בחר. מה באמת בני ישראל היו צריכים במדבר? מים? אוכל?

ב. ארבעה בנים

לבקש מהילדים ללכת להתחפש לדמויות של ארבעת הבנים ואחר כך לנהל אתם דיון על המאפיינים של כל אחד מהבנים. את מי היו רוצים כחברים? מי חשוב לחברה? האם אפשר לדרג אותם? במהלך הדורות צוירו ארבעת הבנים באופנים שונים. כדאי להוציא כמהדוגמאות מהאינטרנט ולנתח את המאפיינים של כל אחד מהבנים.

ג. משחק הכתרים

להכין כתרים לכל המשתתפים. מנהל המשחק מחבר לכל כתר עם אטב שם של דמות הקשורה בהגדה. כל המשתתפים רואים את השם מלבד בעל הכתר. דמויות לדוגמה: משה, מרים, רבי עקיבא, השוחט של חד גדיא וכו' וכו' (כדאי לתת לכל אחד שם של דמות שהוא מכיר. בצורה זו ניתן לשתף את כל המשתתפים, החל בילד בן השלוש שלמד על משה בגן וכלה באישה המלומדת השותפה בסדר).

לכל משתתף יש כחצי דקה/ דקה לגלות מה כתוב לו על הכתר בעזרת שאלות שהוא שואל את כל השאר (כדאי להשתמש בשעון חול כדי למדוד את הזמן, זה מוסיף מתח וחדווה).

דרך אחרת לגילוי הדמות: אפשר לבקש מכולם להתייחס במהלך הסדר לכל אחד על פי הדמות הכתובה על מצחו, ובעל הדמות צריך לזהות מיהו.

ד. חידות חידות חידות

חידות הן תמיד דבר טוב לגדולים ולקטנים. גם כאן כדאי להכין מראש חידות שונות.

למשל - להביא שקית עם חפצים שונים שכולם מסמלים מצוות שהן זכר לעבדות מצרים או ליציאת מצרים ולשאל מה המכנה המשותף שלהם. חפצים לדוגמה: נרות שבת, ציצית; חידות א"ב לגבי פרטים הקשורים בהגדה; חידות מצוריות מלאי גדול של חידות מגוונות אפשר למצוא באינטרנט, מומלץ במיוחד אתר גלים, סנונית, כמו כן ההגדה הישראלית של נעם ציון שחלקה מופיע גם באינטרנט.

ה. נקודות למחשבה:

- להחליט מראש על מה מתעכבים בלימוד בנחת.
- להקדיש חלקים שונים לגילאים שונים - גם שיחה בין מבוגרים יש בה "והגדת..."
- להתאים משימות לילדים על פי כישורים: ציור, משחק... זה ממש עושה כיף.
- ליצור "מתח" לקראת הסדר.

פרק ד

קולות מהשטח

בית מדרש הורים - מדברים חינוך

מודל במ"ה בית ספרי - בית ספר אהבת ישראל בנות יסודי, בית שמש, מחוז ירושלים

כתבה: נועה טורם, יועצת בית הספר

לסדר את הסדר - מפגש במ"ה לקראת ליל הסדר

"אני רעב, אני רוצה לאכול, לא מעניינת אותי ההגדה שלכם, מספיק סבלתי בשבועיים האחרונים בהכנות לפסח הזה!" - כך הציג אחד האבות את הבן הרשע בסדנת ההורים שהתקיימה בבית הספר. בית ספר אהבת ישראל משתתף בפרויקט במ"ה - בית מדרש הורים, שבו נערכת למידה משותפת של הורים עם הצוות. במהלך הסדנה לקראת פסח הציגו ההורים את ארבעת הבנים, בווריאציות שונות. בהנחיית פזי ראשי, מנהלת בית הספר, נערך שיח מרתק על האופנים להיערכות מוקדמת לליל הסדר בדרך הבודקת את הצרכים של כל ילד, ומבקשת לתת להם מענה. כגון: החכם - המכין אין ספור פירושים - לא יתאכזב אם ידע מראש שיוכל לומר רק שלושה מהם. המנסה להתמרד - יוכל למצוא את עצמו בתפקיד ארגוני עם הילדים הקטנים. הביישן - יוכל לפנות בקבוקי יין ריקים ולהגיש אחרים במקומם. לסדר את הסדר - זוהי המשימה ההורית.

בשנת תשע"א ערכנו פיילוט בבית הספר. פעילות בבית מדרש הורים דורשת מן הצוות הכנה, אולם הליווי של המדריכות מועיל ומקל מאוד על התהליך.

ההיערכות למפגש:

צוות במ"ה בית ספרי נפגש עם המדריכות לצורך תכנון תוכן המפגש בהתאם למטרות שהוגדרו בידי ההנהלה.

המדריכות מעבירות לצוות המנחה סדנה, שאותה אפשר להעביר במפגש.

הצוות המנחה מעבד את החומרים לקראת המפגש עם ההורים. אנו התחלקנו לזוגות, כל זוג הכין חלק אחר של המפגש.

פרויקט במ"ה פתח בפנינו ערוץ תקשורת נוסף עם ההורים. דיאלוג בין צוות בית הספר לבין ההורים הוא מפתח לשיתוף פעולה המכוון לטובת התלמידים. פרויקט במ"ה מאפשר שיח וחשיבה משותפת בנושאים חינוכיים. הלמידה המשותפת, החוויה והתובנות יוצרים ערוץ תקשורת חדש בין השותפים.

פרויקט במ"ה נותן מקום להצמיח מורות בצוות, המתאימות להנחיה למבוגרים. העברת חומרים להורים נתפסת כמשימה קשה עבור חלק מהצוות. מורות מתאימות שעודדנו להשתתף, הרגישו טוב מאוד לאחר המפגש. זוהי הזדמנות לקדם את אנשי הצוות ולחשוף אותם להתנסויות חדשות ומאתגרות. השנה אנו מתכננים להעביר מפגשי במ"ה הנגזרים מהמטרות השנתיות של בית הספר:

"עברית דבורה" - הגברת השימוש בעברית כשפת יום יום

"היה לי חבר" - שיפור קשרים חברתיים

"כן, אני יכול" - שיפור תחושת המסוגלות של התלמידות

אין ספק כי שיתוף פעיל של ההורים בסדנאות במסגרת במ"ה לא רק יחזק את הקשר עם ההורים, אלא גם יקדם את מטרות בית הספר.

מדרשת אור תורה סטון בנות

לכבוד הרב אברהם ליפשיץ,

מינהל החמ"ד,

אני מבקשת לשתף אותך בחווייתנו המרשימה מערב במ"ה שהתקיים במדרשה ביום שני השבוע.

הערב הוקדש לנושא "ארבעת הבנים".

את הערב פתח הרב ריסקין, ראש מוסדות אור תורה, בשיחה מרתקת ומרגשת ששילבה בין סיפורו האישי על אודות ההתמודדות עם חינוך בנו לבין סוגיית ארבעת הבנים העולה מן ההגדה. בחלק השני של הערב השתתפו הורים בסדנאות של פסיכולוגית, פסיכו-תרפישטית ויועצות. הסדנאות עסקו בחינוך הילד/ים השונים בתוך המשפחה.

ההורים יצאו נרגשים ובתחושת מלאות גדולה מן הערב.

למחרת התקשר אליי אחד מן האבות, מכירה אותו היטב ומעידה עליו כי קיים שיח מצוין ביום יום בינו לבין ילדיו. האב סיפר בהתרגשות כי חזר הביתה בעקבות הערב וקיים שיחה משמעותית מאוד עם כל ילדיו עד השעות הקטנות של הלילה. שיתף כי פתח נושאים שעד כה לא עלו ביניהם לדיבור. ועוד אמר כי למחרת בבוקר שוחח עם אמו במשך שעה וחצי וגם אתה פתח דיבור בנושאים שהיו טעונים ביותר מבחינתו. דיבר על כך כי גם המפגש עם הרב ריסקין וגם הסדנה, במקרה שלו עם ציפי סידר, יצרו אצלו היפוך משמעותי בתפיסה. פתאום הבין את המטענים שלו מול אמו אחרת לגמרי והיה מסוגל לפתוח בשיח... האב הרשה לי כמובן לצטט הדברים ואף בשמו.

האב הוסיף כי התרגש מאוד לשמוע מרב ומחנך אלפים - הרב ריסקין - את האמירה "טעיתי" כמה וכמה פעמים ואת הלימוד האישי שלו מהתמודדותו הפרטית.

יישר כוח על היוזמה הברוכה.

כל טוב,

חנה עסיס - מנהלת מדרשת אור תורה

מכתב של מורה בעקבות במ"ה

אילת שלום,

רציתי לשתף אותך בתחושות שעלו בי לאחר ערב במ"ה.

כשהעלית לראשונה את הרעיון שאנחנו המורות ננחה את הסדנה להורים מאוד חששתי. הרגשתי שהמשימה מורכבת מדי ושאינני מוכשרת מבחינה מקצועית להנחות דיון בנושאים שקשורים להורות. אולם לאחר שדרבנת אותנו הסכמתי להירתם למשימה, עדיין עם חששות גדולים.

ההיערכות לסדנה הייתה חשובה וחיזקה את השליטה שלי בתכנים של הערב. גם העבודה בצוותים והשיתוף עם המורות האחרות תרמו, ובמיוחד עזר לי הדף המפורט שהכנת, שבו פירטת את אופן התנהלות הערב ואת המטרות והיעדים שאנו מכוונים אליהם וכן רעיונות ליישום במשך הסדנה (הסיטואציות, דוגמאות).

הגשתי שאני באה מוכנה, אך כמובן עדיין חוששת.

הערב היה לדעתי (ולא רק לדעתך) מוצלח מאוד. מבחינתי הרגשתי סיפוק גדול וגאווה על שהצלחתי להנחות ערב שהיה בעיניי מקצועי מאוד ותרם להורים רבות. הרגשתי שאני מכוונת וממוקדת והחיבור עם ההורים היה טוב מאוד. הסיטואציות והדוגמאות היו ממש מתאימים למקרים שאתם ההורים מתמודדים והשיחה קלחה וזרמה בכיוון ענייני מאוד. הייתה הרגשה של לימוד מתוך שיתוף פעולה אמתי בין ההורים והצוות וכולם יצאו עם טעם של עוד.

תודה רבה!

לכבוד הפיקוח על גני ילדים, חומת שמואל

הנדון:

ערב בנושא הצבת גבולות וסמכות הורית, גן כוכבה תשע"א

רציתי לחוות את דעתי על הערב שהתקיים בגן כוכבה. ראשית אציין, כי גב' כוכבה יוזמת פעילויות מקוריות ומגוונות בגן, הן עבור הילדים והן עבור ההורים.

חלק מיוזמות אלו, היה הרעיון לקיום אסיפות הורים בנושאי חינוך לרווחת הורי ילדי הגן.

שמחתי להיות נוכחת בערב שהתקיים בנושא סמכות הורית וגבולות. מעבר לחשיבות הנושא עצמו, המפגש היווה הזדמנות לפגוש את הורי הילדים בגן, דבר שלא מזדמן ביום יום.

ההיכרות עם ההורים תרמה מאוד להרגשת השייכות לגן, לתחושת קהילתיות, וכן לבחינת החברים שאתם מצוי בני, לאילו בתים אפשר לשלוח למשחק אחר הצהריים וכיו"ב.

אתייחס לתוכנו של הערב: הערב נבנה בצורה מובנית ומעניינת. לדעתי, היה בערב איזון נכון בין מתן במה להורים להצפת דילמות מחיי היום יום לבין העלאת דרכי התמודדות ומתן פתרונות על ידי גב' כוכבה.

הערב הדגיש את חשיבות הנושא - מעבר לצורך בגבולות להתנהלות תקינה של בית, הגבולות והסמכות נדרשים להתפתחותו הבריאה של הילד עצמו.

אכן הרגשתי כי קיבלתי נקודות הסתכלות חדשות, רעיונות מקוריים לפתרון, וכן תחושת הקלה כי ההתמודדות נדרשת כמעט בכל בית.

אני מודה לגב' כוכבה על הנכונות ועל ההשקעה בבניית הערב ובהעברתו, ומקווה כי ימשיכו להתקיים ערבים מעין אלו.

בברכה,

אימא מגן כוכבה

פרקה

נספחים

בית מדרש הורים - מדברים חינוך

שאלון להורים - איתור צרכים

חינוך ילדינו הוא אתגר שאנו מתמודדים אתו בכל יום. השנה אנו מבקשים לפתוח את שערי בית הספר לשיח משותף בין ההורים לצוות החינוכי בנושאים הקשורים במרחב שבין הורים לילדים.

לאורך השנה נקיים שלושה מפגשים בנושאים שמעסיקים את כולנו. כחלק מהשיח, אנו מבקשים שגם בניית התכנית תיעשה מתוך שיח. לשם כך, אנא הקדישו זמן קצר למילוי השאלון:

1. הקיפו בעיגול שני נושאים שבהם הייתם רוצים להתמקד מתוך רשימת הנושאים שלפניכם:

- א. התמודדות עם הצבת גבולות
- ב. חינוך למצוות
- ג. מקומו החברתי של הילד
- ד. אינטרנט, מחשב וטלוויזיה - איך מגיעים להסכמה על כמות ועל איכות?
- ה. ארגון זמן - איך ללמד ילד לתכנן נכון את הזמן?
- ו. רעיונות לשולחן שבת
- ז. שעות הפנאי - איך ולאן לכוון?
- ח. רעיונות לקראת החופש הגדול

2. אם יש נושאים נוספים שחשוב לכם לעסוק בהם, אנא רשמו אותם.

3. נשמח להארות והערות.

משוב להורים - סיכום שנת פעילות במ"ה

הורים יקרים, שמחנו השנה להשתתף יחד אתכם בתכנית במ"ה, "הורים שותפים לדרך". כדי ללמוד ולהפיק לקחים לשנה הבאה, נודה לכם אם תמלאו את המשוב שלפניכם.

מפגשים/ עניין וחידוש	כלל לא	מעט רלוונטי	רלוונטי	רלוונטי מאוד
מפגש ראשון - שם הסדנה: מנחה:				
מפגש שני - שם הסדנה: מנחה:				
מפגש שלישי - שם הסדנה: מנחה:				
מפגש רביעי - שם הסדנה: מנחה:				

משהו שהתחדש לי השנה בבמ"ה: _____

היה לי חסר: _____

בנימה אישית: _____

הציפייה שלי לשנה הבאה: _____

לחתור בסירה אחת - שותפות חינוכית של מורים והורים / חיים עמית

באדיבות חיים עמית - פסיכולוג חינוכי, מטפל משפחתי, יועץ ארגוני, מחבר הספרים "הורים כבני אדם" ו"הורים כמנהיגים"

כשהפילים רבים, הם רומסים את הדשא ביניהם". (פתגם הודי)

אין ספק ששיתוף פעולה נכון בין מורים להורים הוא מטרה רצויה, המביאה, כפי שמראים מחקרים רבים, להצלחה של ילדים בלימודים ולשיפור ביחסיהם החברתיים. בתקופתנו שיתוף פעולה שכזה אינו רק רצוי, אלא גם הכרחי כדי להשיג מטרות חינוכיות בסיסיות, קיומיות ממש, כגון הפעלה סדירה של מערכת לימודים, משמעת בסיסית ושמירת שלומם הפיזי והנפשי של ילדים בבית ספר.

ההידרדרות החינוכית הנמשכת בבתי ספר, הן מבחינת ההישגים הלימודיים הנמוכים והן מבחינת ההתנהגויות האלימות המתגברות, מחייבת גיוס כוחות ושיתוף פעולה של מורים ושל הורים, מכיוון שאחד הגורמים המרכזיים להידרדרות זו הוא ערעור מתמשך של סמכות המבוגר המחנך - המורה וההורה.

כשילדים מרגישים את חוסר האונים של שני טיפוסי המבוגרים האחראים לחינוכם - מורים והורים - הם מקצינים את התנהגויותיהם. כאשר גם נוצרת עוינות בין מורים להורים שני הצדדים נחלשים וכוחו השלילי של הילד מתחזק. ילדים שלומדים להכניע מורים ילמדו להכניע הורים, ולהפך. במובן הזה הורים ומורים הם בסירה אחת: עליהם לחתור יחד, אחרת שניהם יטבעו.

אולם על אף שמורים והורים מבינים שהשותפות ביניהם חשובה, הם מתקשים לממשה. במקום לעזור זה לזה, הם מכשילים זה את זה; במקום לאחד את כוחותיהם למען הילד, הם מפרידים אותם. הקושי של מורים והורים לשתף פעולה מתבטא בשתי צורות עיקריות: אדישות או התערבות.

אדישות והתערבות של מורים: מורים עלולים להסתגר בפני הורים ולחסום את דרכי התקשורת אתם. הם יכולים, למשל, להימנע ממסירת הטלפון והדוא"ל

שלהם, להתחמק ממפגשים אישיים, להיות לא נחמדים בשיחה וכיוצא באלה. מצד אחר, הם גם יכולים לגלות מעורבות יתר תוקפנית, המתבטאת בשיחות תוכחה טלפוניות תכופות, מכתבים מאשימים, תביעות תוקפניות לשינוי התנהגות ההורה והילד בבית וכיוצא באלה.

אדישות והתערבות של הורים: ההורים מצדם עלולים להימנע מכל מגע עם בית הספר: לא ליזום מתן מידע חיוני, לא להגיע לאסיפות הורים ולא לפגישות אישיות עם המורים, לא להחזיר טלפונים למורים, לא להתייחס למכתבים מבית הספר וכיוצא באלה. מצד אחר הם עלולים לתבוע בצורה תוקפנית מהמורים דיווחים על ילדם, לדרוש מהם לפעול בהתאם להנחיותיהם הבלתי מתפשרות (למשל, להעביר את הילד מקום או כיתה), להגיע לבית הספר בלי תיאום מראש, להיכנס בצורה תוקפנית לשיעורים או לחדר המורים, להאשים את המורה בנוכחות התלמידים וכד'.

מדוע קשה לשתף פעולה?

מורים והורים מתקשים לשתף ביניהם פעולה מכמה סיבות: הבדלים בגישותיהם החינוכיות; השלכה שהם עושים להווה ממפגשים קודמים לא מוצלחים; מעורבות רגשית גבוהה וחוסר ביטחון.

הבדלים בגישות חינוכיות: מורים והורים עשויים לתפוס אחרת נושאים שונים הקשורים ללמידה או להתנהגות בבית הספר, למשל שיעורי בית. לעתים ההורה חושב שצריך להרבות בשיעורי בית וכועס על המורה שמסביר לו מדוע כדאי דווקא להמעיט בהם. לעתים המורה חושב שההורה צריך להקפיד עם הילד על הכנת שיעורי בית, ואילו ההורה חושב שזו טעות לדרוש זאת ממנו.

השלכה ממפגשים קודמים: לעתים מפגשים לא מוצלחים שהיו למורים ולהורים בעבר משפיעים בצורה מוגזמת ומעוותת על המפגש הנוכחי ביניהם. למשל, להורה יש זיכרונות שליליים מוקדמים מתקופת היותו תלמיד והוא מגיע עוין למפגש עם המורה. אן, למשל, מורה צעירה שחוותה בשנות ההוראה הראשונות שלה מפגשים קשים עם הורים ופיתחה, כתוצאה מכך, חשדנות כלפי הורים בכלל.

מעורבות רגשית גבוהה: מאחר שהמפגש בין מורים לבין הורים עוסק בנושא טעון מבחינה רגשית - הילד והיחסים אתו - גם ההורים וגם המורים עלולים לאבד את היכולת להתייחס לנושא באורח שקול. למשל, המורה עלולה להזדהות מאוד עם הילד ועם קשייו, ולהאשים - במודע או שלא במודע - את ההורים בהתנהגותיו הבעייתיות של הילד ובכישלונותיו הלימודיים. ההורה מצדו עשוי להזדהות עם ילדו המתלונן על המורה, לגונן עליו בצורה מוגזמת ולהאשים את המורה ואת בית הספר כולו בקשיים המתגלים אצל הילד.

חוסר ביטחון: הן המורה והן ההורה עלולים להרגיש חוסר ביטחון בתפקידיהם, אם בגלל חוסר ביטחון כללי בסיסי ואם בגלל התנסויות קשות ולא מוצלחות שעברו - ההורה עם ילדו והמורה עם תלמידיה. התוצאה היא שגם הורים וגם מורים יתקשו לקבל ביקורת זה מזה ויגלו גישה חשדנית, תוקפנית או מסתגרת.

כשהשותפות עובדת

שותפות חינוכית בין מורים להורים היא מאמץ מתואם של מורים ושל הורים למלא משימות - בבית הספר ובבית - הכרוכות בחינוכו של הילד. שותפות חינוכית בין מורים להורים מתקיימת הן בתחום קביעת היעדים החינוכיים והן בתחום דרכי הביצוע של יעדים אלה.

כשהשותפות החינוכית עובדת היטב, הורים מעורבים בצורה חיובית ואוהדת בבית הספר: הם מגיעים לבית ספר לא רק כשהם מוכרחים (בדרך כלל לאסיפות הורים שגרתיות) אלא גם כשהם יכולים (אם לפעילויות מתוכננות מראש ואם באופן ספונטני); הם תומכים במורים - מבחינה רגשית ב"פרגון", ומבחינה מעשית בהיענות לבקשות עזרה של המורים (ללמד נושאים מסוימים, למשל); הם מחליטים יחד עם המורים על תכניות חברתיות, תרבותיות ולימודיות; הם נעזרים במורים בהתייעצות על התנהלותם עם הילד הפרטי שלהם בבית ומסייעים למורים בהתייעצות על ההתנהלות אתו בכיתה.

כשהשותפות החינוכית עובדת היטב, מורים מעורבים בצורה חיובית ואוהדת בחיי הילד מחוץ לבית ספר (למשל, הם מגיעים לביקורי בית, משתתפים בפעילויות חברתיות מחוץ לשעות הלימודים ועוד); הם עומדים לרשות ההורים בשעות הנוחות גם להורים ולא רק להם; הם תומכים בהורים באמצעות במשובים אוהדים; הם מפנים את תשומת לב ההורים ליכולות של ילדם ולהישגיו ומדריכים אותם בנושאים חינוכיים.

רמות של שותפות חינוכית

אפשר להבחין בארבע רמות של שותפות חינוכית בין מורים להורים: שיתוף במידע, גיבוי הדדי, התייעצות משותפות, החלטות משותפות.

שיתוף במידע

מידע רלוונטי הניתן בזמן הכרחי לתהליך נכון של קבלת החלטות. לכן חשוב שמורים והורים יעבירו זה לזה מידע מתאים הקשור לילד. יתרה מזו, אחד הדברים המזיקים ביותר לסמכות ההורית והמורית הוא אזורים בחיי הילד שלמבוגר אין עליהם מידע. העברת מידע הנוגע לילד בין מורים לבין הורים מאירה את החורים השחורים הללו.

ההורה יכול לשתף את המורה באבחון אחרון של הילד, במעבר דירה צפוי, בתחושות חברתיות קשות של הילד וכיוצא באלה. המורה יכול לשתף את ההורה בקשיים לימודיים או התנהגותיים של הילד כמו גם בהצלחותיו ובהישגיו; ליידע את ההורה באופן מידי ובצורה עניינית על חיסורים והתנהגויות חריגות וכיוצא באלה.

גיבוי הדדי

גיבוי הדדי אמתי חיוני לתפקוד של ההורים והמורים. בהיעדר גיבוי הדדי, נחלש כוחו היחסי של כל אחד מהם ונפגע המסר החינוכי המשותף. גיבוי הדדי מחזק כל אחד בנפרד, והמסר החינוכי הערכי הופך לבעל עוצמה מכוח היותו אחיד ועקבי. חוסר הגיבוי מורגש במיוחד מכיוון ההורים כלפי המורים. בעבר נתנו ההורים גיבוי רב למורים וראו בהם שותפים לחינוך הילד - להקניית ערכים והשכלה. למורה היה קל לחנך, משום שלדבריו ולתביעותיו הערכיות נמצא הד בבית ההורים. כיום המצב שונה לחלוטין. המורה אינו זוכה עוד לאשראי מצד ההורים, וכאשר הורים אינם מקבלים את סמכות המורים, הם מעבירים זאת, במודע או שלא במודע, לילדיהם, וחינוכם בבית הספר נפגע. למשל, כשהורים ממהרים להאשים את המורה או את צוות בית הספר באירועים קשים שילדם מספר להם עליהם, הם מעודדים אותו במודע להעזיז פנים כנגד המורים. כשההורים דורשים מהמורים להסביר להם, בנוכחות התלמיד, את ההיגיון ואת הצידוק שבדרישותיהם החינוכיות והלימודיות, סמכות המורים נפגעת.

מכיוון המורים אפשר להבחין בחוסר גיבוי שלהם להורים כשהם כועסים כשההורים חושבים אחרת מהם וחולקים על דעותיהם. כשמורים מפגינים בנוכחות הילד יחס שיפוטי מזלזל כלפי ההורים, הילד לומד פעם נוספת על חולשת הוריו ועל חוסר האונים שלהם. כשמורים מעבירים דרך הילד מסרים נזופים ומאשימים כלפי ההורים הם מחלישים את סמכותם בעיני הילד, גם אם לא רצו בכך במודע.

התייעצות משותפת

רמה גבוהה של שותפות חינוכית מתקיימת כשהורים ומורים מתייעצים ביניהם בצורה כנה ושוויונית בקשר לחינוך הילד. ברמה זו של שותפות מורים והורים רואים אלה באלה בעלי מקצוע ראויים - כל אחד בתחומו. הם נעזרים בידע ובניסיון של האחר כדי לפתור בעיות חינוכיות של הילד. למשל, ההורה מתייעץ עם המורה בקשר לקשיים חברתיים של הילד והמורה מתייעץ עם ההורה בקשר לאפשרויות טיפוח של כישוריו המיוחדים של הילד - בבית ספר ומחוצה לו.

החלטות משותפות

זו הרמה הגבוהה ביותר של שותפות חינוכית בין מורים להורים. ברמה זו מורים והורים מתנהלים כשותפים לא רק בביצוען של משימות חינוכיות, אלא גם בחשיבה אסטרטגית חינוכית. הם מקבלים החלטות הנוגעות למדיניות חינוכית בבית ובבית ספר על הילד המסוים, החלטות על תכנית לימודים כללית בבית ספר וכיוצא בזה. למשל, בבית ספר מסוים מתכנסת ועדה משותפת למורים ולהורים בעקבות התגברות מעשי אלימות בבית הספר. לאחר כמה דיונים והתלבטויות מחליטה הוועדה המשותפת לאמץ תכנית חינוכית מקיפה לטיפול בבעיה. התכנית משלבת עשייה משמעותית של מורים ושל הורים בתוך בית ספר ומחוצה לו.

עקרונות מעשיים לשותפות מיטיבה

כדי ששותפות חינוכית בין מורים להורים תצליח בכל רמה ובמיוחד ברמות הגבוהות של השותפות, חיוני שהמורים וההורים יפעלו בהתאם לשלושה עקרונות מעשיים של שיתוף פעולה: יעריכו זה את זה, יכבדו איש את רעהו ויתמקדו במטרה המשותפת.

הערכה הדדית

שותפות מתקיימת בדרך כלל בין אנשים המאמינים שצירוף שלהם ביחד יביא לערך מוסף גבוה יותר משתביא פעולה של כל אחד מהם בנפרד. כל צד מביא אל השותפות את יתרונותיו היחסיים: רכוש, לקוחות, מיומנויות, כספים וכיוצא באלה. לכן חייבים להתקיים הערכה וכבוד הדדיים בין השותפים. בלי תנאים אלה השותפות תיהרס במוקדם או במאוחר.

בהקשר של השותפות החינוכית בבית הספר, ההורים חייבים להעריך את המורים כבעלי מקצוע ראויים היודעים את מלאכתם ואמונים עליה. המורים צריכים לתפוס את ההורים כמחנכים הראשיים של הילד ולא להתייחס אליהם ביחס פטרוני ומזלזל.

כבוד הדדי

כדי ששותפות תעבוד בצורה יעילה, על כל שותף לכבד את הנפרדות של האחר ולאפשר לו לבצע את תפקידו בלי איום ובלי התערבות. אין טעם בשותפות אם האחד עושה את עבודת האחר. כל חדירה לטריטוריה של האחר בלי הזמנה תביא לפגיעה בשיתוף הפעולה ביניהם ולהחלשת שני הצדדים.

בהקשר של שותפות חינוכית בבית הספר צריך להיות ברור שההורים הם הסמכות בטריטוריה הביתית והמורים הם הסמכות בטריטוריה הבית ספרית. על ההורים להבין שכדי שמורים יוכלו לבצע את תפקידם ולקדם את הילדים להגשמת המטרות החינוכיות, על המורים להיות המחליטים הבלעדיים בעניינים השנויים במחלוקת ולהיות משוחררים מלחצים של התערבות הורים. ההורים יכולים ליעץ ולבקר, אך חייבת לשרור אווירה של כבוד לשיקול הדעת של המורה ולהחלטותיו המקצועיות, גם אם אין הן עולות בקנה אחד עם דעתם של חלק מההורים. כמו כן, מאחר שצוות בית הספר נושא באחריות המקצועית לחינוך הילד בבית הספר, יש זכויות וחובות שהם בלעדיים לצוות החינוכי ואינן חלות באותה מידה על ההורים. בדומה לכך, בית הספר צריך לאפשר למשפחה למלא את תפקידיה הייחודיים ולכבד את זכותה לאוטונומיה ולפרטיות.

התמקדות במטרה המשותפת

כל שותפות מושתתת על קיומה של מטרה משותפת. השותפים חולקים באחריות לקידום עניין מסוים החשוב לשניהם. לפתחה של כל שותפות אורבת הסכנה

שבשלב מסוים, במיוחד במצבי לחץ, השותפים יראו יותר את טובתם האישית ולא את הטובה המשותפת. כשהמטרה המשותפת אובדת נהרסת השותפות. בהקשר לשותפות חינוכית בבית הספר המטרה המשותפת להורים ולמורים צריכה להיות קידומו של הילד כתלמיד - בבית הספר ובבית. כל פעולה צריכה להימדד על פי קנה מידה עיקרי זה: טובת הילד כתלמיד. הסכנה היא שבגלל המעורבות הרגשית הגבוהה של מורים ושל הורים במעשה החינוכי יגברו רגשות אישיים של פגיעה, כבוד, יוקרה וכיוצא באלה, והמיקוד במטרה המשותפת, קרי טובת הילד כתלמיד, ייעלם. לכן חשוב שהורים ומורים יזכירו לעצמם השכם והערב, במיוחד במצבי לחץ, את מטרתם המשותפת, ויבחנו את מעשיהם לאורה. למשל, האם נכון להיעלב מצורת ההתבטאות של ההורה או המורה ולנתק את הקשר אתו? ה"אגו" הפגוע מבקש נקמה, השכל הישר מבקש לזכור שהנפגע העיקרי מניתוק הקשר יהיה הילד-התלמיד.

"טוֹבִים הַשְּׂנִים מִן הָאֶחָד אֲשֶׁר יֵשׁ לָהֶם שָׂכָר טוֹב בְּעַמְלָם.
כִּי אִם יִפְּלוּ הָאֶחָד יָקִים אֶת חֲבֵרוֹ וְאֵילֹו הָאֶחָד יִשְׁפּוֹל וְאֵין שְׁנֵי לְהִקְיָמוֹ.
גַּם אִם יִשְׁכְּבוּ שְׁנַיִם וְחֵם לָהֶם וּלְאֶחָד אֵיךְ יָחֵם.
וְאִם יִתְקַפּוּ הָאֶחָד הַשְּׂנַיִם יַעֲמֵדוּ וְנִגְדּוּ וְהַחוּט הַמְּשָׁלֵשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק".
(קהלת ד, ט-יב)

מקורות לעיון נוסף

1. הקמת קבוצות הורים בתוך בית הספר
<http://cms.education.gov.il/educationcms/units/shefi/sadnaot/sadnaotmehashetach/kvutsathorim.htm>
2. שיקום הקשר בין מערכת בית הספר לבין הורים
<http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/CC10E9B2-E78A-4E24-BACC-D6790A88F3D4/95696/kesherhorimbeitsefershfaram.pdf>
3. פסיכולוגיית המפגש עם הורים
<http://cms.education.gov.il/educationcms/units/shefi/horimmishpacha/yeda/eqronotmanhim.htm>
4. בניית אמון מחודש עם הורים
<http://cms.education.gov.il/educationcms/units/shefi/horimmishpacha/yeda/bniyatemunmehugashhorim.htm>
5. תפקיד הפסיכולוג החינוכי בקידום שותפות מיטיבה בין הורים למערכת חינוכית
<http://cms.education.gov.il/educationcms/units/shefi/gapim/psychology/peilut/psyhorinmaarachethinuchit.htm>
6. דיאלוג עם הורים סביב המשבר של ילדיהם
<http://cms.education.gov.il/educationcms/units/shefi/sadnaot/sadnaotmehashetach/hamufgashhapogesh.htm>

